

Ontwikkelingslanden en het WTO

Tom DE MAEYER

promotor :
Prof. dr. Walter VANTHIELEN

Voorwoord

Graag zou ik van dit voorwoord gebruik willen maken om alle mensen te bedanken die mij gesteund hebben tijdens het tot stand brengen van deze eindverhandeling. Het was voor mij een periode van intensief en boeiend werk, waarin ik kon rekenen op de steun van velen.

In de eerste plaats gaat mijn dank uit naar mijn thesispromotor, Prof. dr. Walter Vanthielen. Hij was steeds bereid om me de noodzakelijke richtlijnen te geven. Zonder zijn deskundige hulp en goede raad zou deze eindverhandeling nooit tot stand zijn gekomen.

Vervolgens gaat mijn dank uit naar mijn ouders die me de kans hebben gegeven om de richting “Toegepaste Economische Wetenschappen” te volgen aan de Universiteit Hasselt en altijd een steun zijn geweest in de loop van mijn studentenleven.

Daarnaast zou ik mijn vrienden en mijn broer willen bedanken die mij steeds met raad en daad bijstonden.

Tenslotte nog een laatste woordje van dank aan mijn vriendin voor haar steunende en motiverende woorden en voor het feit dat ze er altijd was voor me, ook in moeilijkeren tijden.

Bedankt!

Samenvatting

Een groter onrecht dan honger in de wereld is nauwelijks denkbaar. Vele wetenschappers hebben immers berekend dat de planeet waarop wij leven, de aarde, voldoende grondstoffen biedt om ieder individu een menswaardig bestaan aan te bieden. Het is nu juist aan organisaties zoals de WTO om een oplossing te vinden voor deze problematiek.

Het thema van deze eindverhandeling luidt: "*Ontwikkelingslanden en de WTO*". In mijn thesis zal ik vooral trachten om internationale organisaties zoals de WTO te plaatsen binnen de ontwikkelingsproblematiek. De centrale onderzoeksvraag van mijn thesis luidt dan ook: "*Wat is de huidige toestand van de ontwikkelingslanden en functioneren organisaties zoals de WTO wel goed?*" Voor mijn literatuurstudie heb ik relevante informatie gezocht in wetenschappelijke boeken en tijdschriften maar ook het Internet heeft zijn steentje bijgedragen tijdens het schrijven van deze eindverhandeling.

Ik zal in deze eindverhandeling uitgaan van een welbepaalde visie op de onderontwikkelingsproblematiek. Een visie die vertrekt bij scheefgetrokken machtsverhoudingen, zowel op wereldvlak als binnen de afzonderlijke landen. Op wereldschaal verrijken de noordelijke landen zich immers nog steeds ten koste van de Derde Wereld.

Hoewel de economische toestand van ontwikkelingslanden vooral intern bepaald wordt, zijn vele economen er toch van overtuigd dat internationale handel ten goede zou komen voor het ontwikkelingsproces van deze landen. Doet men dit niet als ontwikkelingsland dan ontloopt men de kans op stabielere exportprijzen, meer innovatie en een betere verdeling van het inkomen voor de inwoners van de natie. We mogen besluiten dat de ontwikkelingslanden zelf een negatief oordeel hebben over het volgen

van de traditionele handelstheorie bij het ontwikkelingsproces van een land. Ontwikkelingslanden hebben te kampen met tal van problemen. Zo is er bijvoorbeeld sprake van instabiliteit in de export, protectionisme van ontwikkelde landen, grondstofproblemen, schuldencrisis en tal van andere tekortkomingen.

Daar mijn thesis vooral gaat over de WTO lijkt me een korte introductie wel noodzakelijk. De WTO is ontstaan uit de Uruguay-Ronde en is het enige globale beslissingsorgaan dat zich bezighoudt met de handelsrelaties tussen verschillende naties. Ongeveer drievierde van de ongeveer 200 landen in de wereld zijn lid van de WTO. De WTO is opgericht met de bedoeling om een drietal basisprincipes na te streven. Deze zijn het non-discriminatie-principe, de wederkerigheid van concessies en de verhoogde doorzichtigheid van protectie.

Meer dan 3/4 van de leden van de WTO zijn ontwikkelingslanden. Alle beslissingen die genomen worden door de WTO vestigen dus extra aandacht op de problematiek binnen deze landen. Ook de Ministeriële Conferentie in 2001 in Doha gaf hieraan speciale aandacht. Toch zijn er al een aantal tekortkomingen vast te stellen van de Doha Ronde. Zo is men van oordeel dat dit slechts een zeer globaal ontwerpakkoord is, dat alleen richtingen aangeeft op hoofdlijnen.

Ook organisaties zoals het IMF, de Wereldbank en de UNCTAD zullen kort worden toegelicht in mijn eindverhandeling. Vervolgens leek het mij ook interessant om even stil te staan bij de Millenniumdoelstellingen die toch onze hedendaagse aandacht vragen. Hiervoor verwijs ik door naar de desbetreffende hoofdstukken.

Het leek mij noodzakelijk om eerst op zoek te gaan naar een goede definitie van ontwikkeling. Sen (1998) geeft een definitie van ontwikkeling in termen van de algemene vrijheid die een persoon geniet om een leven te leiden dat hij/zij als zinvol kan ervaren.

Om van echte economische ontwikkeling te kunnen spreken is een gelijkmatige verspreiding van de toename in de levensstandaard noodzakelijk.

Economische onderontwikkeling blijft echter de dag van vandaag toch voortbestaan. Er worden vaak argumenten naar voren geschoven als oorzaak voor de economische achterstand van ontwikkelingslanden. Zo spreekt men van de koloniale uitbuiting, de politieke instabiliteit, de beschikbaarheid van efficiënte productie- en organisatie methoden, een hoge groei van de bevolking, een foutief binnenlands sociaal economisch beleid en het ethisch onjuiste gedrag van de plaatselijke overheden. Buiten de voorgaande economische verklaringen spelen ook sociale, culturele, historische en psychologische factoren een rol.

De WTO staat bloot aan hevige kritiek. Velen zien de WTO als een organisatie die door het centraal stellen van handelsliberalisering heel wat neveneffecten teweegbrengt. De WTO wordt door de ontwikkelingslanden zelfs vaak gezien als een institutie die de ongelijkheden in de wereldhandel eerder bestendigt dan verkleint. Ik heb dan ook getracht om in mijn eindverhandeling de belangrijkste tekortkomingen en aanbevelingen op te nemen en licht deze vervolgens kort toe.

Vele ontwikkelingslanden beschikken niet over het vermogen om gebruik te kunnen maken van de handelsvoordelen die de WTO voor hen eventueel zou opleveren. Ook kan vastgesteld worden dat handelsliberalisering binnen de WTO een relatief begrip is. Toch is men van oordeel dat er met de nodige voorzichtigheid moet worden omgesprongen alvorens men iemand beschuldigt.

Vele economen en landen-leden van de WTO pleiten voor een aparte behandeling voor de armste ontwikkelingslanden, beter bekend als de Special and Differential Treatment (SDT). Het is echter zo dat wanneer ontwikkelingslanden door deze speciale behandeling hun economie meer kunnen beschermen dit contraproductief zal zijn.

Anderzijds is men toch van oordeel dat een differentiële aanpak nodig is maar dit dan enkel om de ontwikkelingslanden te betrekken tot een dialoog.

Als men een economie opent voor buitenlandse competitie gaat dit steeds gepaard met de nodige overnames van bedrijven in het ontwikkelingsland. Door de anti-globalisten wordt dit verlies aan lokale controle vaak bekritiseerd en uiten ze hun verwijten aan de WTO. De WTO is overigens een 'member-driven' organisatie. Uit onderzoek is gebleken dat van de 100 ontwikkelingslanden er meer dan de helft niet effectief deelnemen. Het probleem is dat de toegang in de praktijk meestal beperkt wordt tot de meest belanghebbenden of tot enkele landen uit de groep van de meest belanghebbenden.

Vele ontwikkelingslanden zijn ook nog steeds geen lid van het multilaterale handelssysteem van de WTO en de toegang verloopt zeer moeizaam. Dit gebrek aan participatie kent belangrijke gevolgen voor nationale en globale beleidsvorming met het oog op internationale handel.

Volgens economen zoals Bullard (2005) zijn zelfs de fundamenten van de WTO fout. Openheid, integratie en markttoegang worden vaak niet bereikt. Ook het handelsregime met betrekking op de export kent niet de gewenste positieve gevolgen. Er zijn vele ontwikkelingslanden die een stijgende exportbeweging kenden maar dit leidde niet tot stijgingen in de tewerkstelling noch in de inkomens. Ook ontstaan er problemen met betrekking tot de landbouw in ontwikkelingslanden. Volgens Chanyapate (2005) leidt het handelsregime van de WTO in combinatie met het beleid van de Wereldbank en het IMF tot een vernietiging van de landbouw in de ontwikkelingslanden.

Er duiken ook problemen op met betrekking tot de 'intellectual property rights'. Das (2005) wijst er ons bijvoorbeeld op dat ontwikkelingslanden verplicht zijn zich aan te passen aan regels betreffende de intellectuele eigendomsrechten waar de ontwikkelde

industrielanden dit niet meer hoeven te doen. Zo ontstaat er een status quo in de industrielanden met een negatief effect op de ontwikkelingslanden.

Ook heeft volgens Bullard (2005) de TRIPS overeenkomst van de WTO weinig te maken met handel. De patenthouder kan immers zijn monopoliekracht blijven uitoefenen op potentiële klanten.

Door de geschillenbemiddeling van de WTO (Dispute Settlement System) is het weliswaar mogelijk geworden dat een ontwikkelingsland de VS laat veroordelen. Toch wijst Hoekman et al (2002) er op dat het Dispute Settlement System adequater te werk zou moeten gaan. Er is nog steeds sprake van een te hoge bureaucratie.

De grootste uitdaging voor de WTO bestaat erin om extra aandacht te schenken aan de vraagstukken die tijdens de Uruguay Ronde niet of slechts gedeeltelijk werden opgelost. Zo moet men eerst nagaan in welke mate het geoorloofd is handelspolitieke maatregelen te nemen alvorens tot actie over te gaan.

Algemeen kunnen we besluiten dat de tekortkomingen van handelsliberalisatie en de exportobsessie maar traag worden opgevolgd door organisaties zoals de WTO, Wereldbank of IMF. Een groot gedeelte van de landen-leden hebben nog steeds te kampen met ernstige armoede. Het gaat hier vooral over ontwikkelingslanden die hun economie hebben opengesteld. Het enige wat de WTO aanbiedt als oplossing is het 'blind vertrouwen' van handelsliberalisatie. Ditzelfde vertrouwen heeft geleid tot stagnatie en disintegratie van de gehele economie in ontwikkelingslanden.

Inhoudsopgave

Samenvatting

Voorwoord

Inhoudsopgave

1	Inleiding	- 12 -
1.1	Centrale onderzoeksvraag.....	- 13 -
1.2	Visie	- 14 -
2	Wat zijn ontwikkelingslanden?	- 15 -
2.1	Classificatiegronden	- 16 -
2.2	Welk belang heeft handel op ontwikkeling?	- 18 -
2.3	Handel als motor achter de groei.....	- 20 -
3	Hoe zijn ontwikkelingslanden ontstaan?	- 22 -
3.1	Ontstaan van ontwikkelingslanden in Afrika.....	- 22 -
3.2	Ontstaan van ontwikkelingslanden in Latijns-Amerika	- 25 -
3.3	Ontstaan van ontwikkelingslanden in Azië.....	- 27 -
3.4	Het proces van onderontwikkeling, samengevat.....	- 29 -
4	De problematiek van de ontwikkelingslanden	- 31 -
4.1	Instabiliteit in de export en economische ontwikkeling	- 31 -
4.2	Imports substitutie versus exportindustrialisatie	- 33 -
4.2.1	Industrialisatie op basis van imports substitutie	- 34 -
4.2.2	Industrialisatie op basis van export	- 34 -
4.3	Protectionisme van ontwikkelde landen	- 35 -
4.4	International trade	- 36 -
4.5	Grondstoffenproblematiek	- 37 -
4.6	De hoge buitenlandse schuld – schuldencrisis	- 38 -
5	Theorieën over internationale handel	- 40 -
5.1	Neoklassieke theorie	- 40 -
5.2	Moderne handelstheorie.....	- 41 -
5.3	Handelsbeleid.....	- 42 -

6	Vrijmaking van de internationale handel: de WTO	- 43 -
6.1	Ontstaan van GATT en WTO	- 43 -
6.2	Basisprincipes van de WTO	- 44 -
6.3	Taken van de WTO	- 45 -
6.4	Structuur en werking van de WTO	- 46 -
6.5	Wat nu juist met de ontwikkelingslanden?	- 48 -
6.6	Het IMF	- 49 -
6.6.1	Ontstaan	- 49 -
6.6.2	Doelstellingen	- 50 -
6.6.3	Financiering	- 51 -
6.7	De Wereldbank	- 51 -
6.7.1	Structuur	- 52 -
6.7.2	Missie	- 53 -
6.8	De UNCTAD	- 53 -
6.8.1	Korte historiek	- 53 -
6.8.2	Doelstellingen	- 54 -
6.8.3	Relatie met andere organisaties	- 54 -
7	De Doha Ronde	- 56 -
7.1	Korte historiek	- 56 -
7.2	Doha Ronde en landbouw	- 56 -
7.3	Reacties en kritiek	- 58 -
8	De Millenniumdoelstellingen	- 61 -
8.1	Doelen	- 61 -
8.2	Stand van zaken	- 63 -
9	Economische ontwikkeling	- 70 -
9.1	Begrip	- 70 -
9.2	Economische onderontwikkeling	- 71 -
10	WTO en ontwikkelingslanden	- 76 -
10.1	Geen gebruik van handelsvoordelen	- 76 -
10.2	Self-designation	- 77 -
10.3	Speciale of differentiële behandeling (SDT)	- 77 -

10.4	Dracula Principe	- 79 -
10.5	Verlies aan lokale controle.....	- 79 -
10.6	WTO is member-driven	- 80 -
10.7	Inefficiënte Doha Ronde?	- 81 -
10.8	Toegang tot het multilaterale handelssysteem.....	- 83 -
10.9	Integratie en export, een mythe?	- 84 -
10.10	Vernietiging van de landbouwsector in ontwikkelingslanden.....	- 85 -
10.11	Intellectual property rights.....	- 86 -
10.12	Dispute Settlement System	- 87 -
10.13	Niet toepassen van de algemene beleidsrecepten.....	- 89 -
10.14	Eén front tegen de industrielanden?	- 90 -
10.15	Vervolledigen van de Uruguay Ronde	- 90 -
10.16	Toegang tot de Government Procurement Agreement (GPA).....	- 91 -
11	Besluit.....	- 92 -

Literatuurlijst

Lijst met afkortingen

1 Inleiding

Een groter onrecht dan honger in de wereld is nauwelijks denkbaar. Vele wetenschappers hebben immers berekend dat de planeet waarop wij leven, de aarde, voldoende grondstoffen biedt om ieder individu een menswaardig bestaan aan te bieden. Toch is het zo dat er jaarlijks ongeveer 10 miljoen mensen sterven van de honger. Hen redden kost maar iets meer dan een maand bezetting van Irak. De tien procent rijkste aardbewoners bezitten 124 maal zoveel als de tien procent armste. Deze en andere schokkende feiten staan te lezen in het World Development Report 2006 van de Verenigde naties en de Wereldbank. Dit document leest als een striemende aanklacht tegen het kapitalisme. (World Development Report, 2006)

Volgens Salvatore (2004) controleert de overheid in de meeste ontwikkelingslanden alle handel of invoertransacties. Bij de armste ontwikkelingslanden kent deze vorm van overdreven topdown aanpak dramatische gevolgen. Hier ontstaan zeer restrictieve handelsregimes. Dit maakt deze landen extreem non-liberaal. Ze worden ook gekarakteriseerd door een hoge complexiteit en variabiliteit. We spreken dan ook vooral over de lonen en prijzen van goederen en diensten. Producentengoederen worden meer essentieel beschouwd dan consumentengoederen. De prijzen van deze producentengoederen, vooral dan kapitaalgoederen, worden hier het minst beschermd.

Opeenvolgende periodes van non-liberaal binnenlands beleid hebben ervoor gezorgd dat de economische groei in deze landen sterk werd tegengehouden. Vele van deze welvaartsafremmende invloeden worden de dag van vandaag zelden nog besproken omdat men deze houding van de overheden van de ontwikkelingslanden gewoon stilzwijgend aanvaardt.

Door storingen te creëren op de binnenlandse markten van deze landen zorgde deze protectionistische aanpak tot specialisatie van oneconomische goederen en diensten. Beter gezegd, goederen of diensten waarin het desbetreffende land geen comparatief kostenvoordeel heeft. Deze landen kregen het moeilijk om voor zichzelf een comparatief kostenvoordeel te bepalen door het invoeren van quota's en tarifiering.

Een protectionistisch systeem is volgens Salvatore (2004) duidelijk niet de optimale oplossing voor de vele ontwikkelingslanden. Door te werken met subsidies en belastingen zal men een veel beter resultaat verkrijgen. Dit heeft natuurlijk ook zijn nadelen. Zo worden er bijvoorbeeld belastingsvoordelen gegeven aan buitenlandse investeerders of bereikt de financiële steun voor ontwikkelingssamenwerking haar bestemming niet.

Ik zal in mijn eindverhandeling een antwoord trachten te zoeken op de volgende vragen:

- Wat zijn de oorzaken van onderontwikkeling?
- Waar situeert zich het ontstaan van deze problematiek?
- Welke mechanismen houden de massale armoede in stand?
- Welke rol spelen de regerende elites zoals het WTO in de arme landen?
- Welke oplossingen zijn aangewezen om dit onrecht bij de wortels aan te pakken?

1.1 Centrale onderzoeksvraag

De centrale onderzoeksvraag die ik in deze eindverhandeling zal trachten te beantwoorden luidt: ***“Wat is de huidige toestand van de ontwikkelingslanden en functioneren organisaties zoals de WTO wel goed?”***

Het is dan ook niet mijn bedoeling om enkel te spreken over de impact van het WTO op de ontwikkelingslanden maar dit zal wel centraal staan. Er zijn immers tal van organisaties die trachten hun steentje bij te dragen.

1.2 Visie

Ik zal toch uitgaan van een welbepaalde visie op de onderontwikkelingsproblematiek. Een visie die vertrekt bij scheefgetrokken machtsverhoudingen, zowel op wereldvlak als binnen de afzonderlijke landen. Op wereldschaal verrijken de noordelijke landen zich vaak ten koste van de Derde Wereld. De internationale economische orde is immers opgebouwd door en in functie van de rijke geïndustrialiseerde landen. Ook binnen de Derde Wereldlanden is er vaak een groot machtsmisbruik door politieke machthebbers, gesteund door economische elites, ten koste van de armste bevolkingsgroepen. Ik ben niet van mening dat onderontwikkeling louter kan beschouwd worden als opgelopen achterstand. Om uit deze achterstand te geraken moet er op binnenlands vlak het westerse ontwikkelingsmodel worden gebruikt terwijl er op internationaal vlak free-trade moet worden in stand gehouden.

Ook geloof ik niet echt in de neomarxistische benadering die zegt dat alle ontwikkelingsproblemen te wijten zijn aan kolonisatie en kapitalisme. Als ontwikkelingsland heeft men zeker het recht om te groeien vanuit hun sociale, culturele en economische eigenheid en men heeft hierbij nu eenmaal hulp nodig van de rijkere landen. Ontwikkeling moet in de eerste plaats gericht zijn op de bevrediging van de menselijke basisbehoeften en deelname aan de politieke besluitvorming op elk niveau. (NCOS, 1986)

2 Wat zijn ontwikkelingslanden?

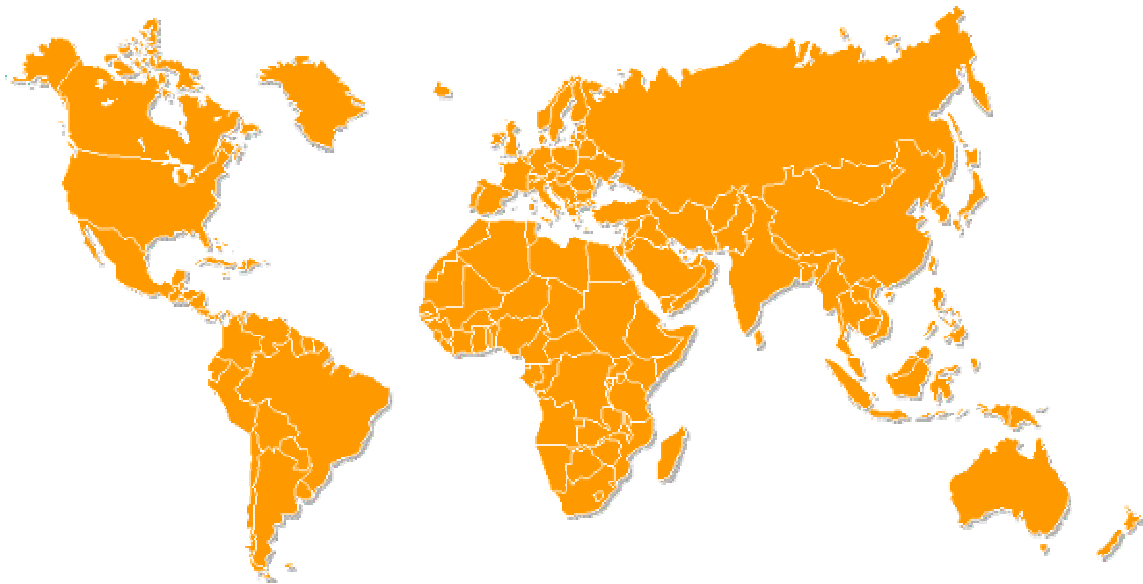
Buiten enkele naties zoals Noord-Amerika, West-Europa en Japan worden de meeste naties in de wereld toch ondergebracht als minder ontwikkelde landen. Men spreekt zelfs van ontwikkelingslanden. Deze landen worden gekenmerkt door een zeer laag reëel nationaal inkomen per capita en meestal een hoge tewerkstelling in de landbouw of andere industrieën zoals mineraalontginning. Er zijn lage levensverwachtingen, vele mensen kunnen niet lezen of schrijven en de bevolking groeit er veel te snel in verhouding met de welvaart.

Bovendien groeit het gemiddelde reële inkomen per capita veel te traag. Men kan voor deze landen niet spreken van een dichotomie maar eerder van een extreme as van arm naar rijk. In het verleden was het zo dat de ontwikkelingslanden vooral voedsel en grondstoffen uitvoerden naar de geïndustrialiseerde landen in ruil voor afgewerkte producten. Voor de armste ontwikkelingslanden is dit nog steeds het geval. (Salvatore, 2004)

Hoewel de economische toestand vooral intern bepaald wordt voor de ontwikkelingslanden zijn vele economen er toch van overtuigd dat internationale handel ten goede zou komen voor het ontwikkelingsproces van deze landen. Andere economen beweren dan weer dat internationale handel op basis van een comparatief kostenvoordeel een hinderpaal zou zijn voor de ontwikkelingslanden. Zij zijn eerder voorstander van een hervorming van het internationale economische systeem ten bate van de ontwikkelingslanden. (Salvatore, 2004)

Volgens de Wereldbank leven meer dan 400 miljoen mensen in absolute armoede. Ze hebben onvoldoende eten, beschikken niet over drinkbaar water, zijn onderhevig aan allerlei ziekten, leven in bouwvallige hutten of krotten,... Deze mensonterende

omstandigheden doen zich vooral voor in de landen van Latijns-Amerika, Afrika en Azië. Samen vormen ze het Zuiden omdat ze vooral op het zuidelijke deel van de wereldkaart gelegen zijn. (Worldbank, 2005)

2.1 Classificatiegronden

Er zijn verschillende classificatiegronden waardoor men landen kan indelen van rijk tot onderontwikkeld. Dit werd door de Verenigde Naties en de Wereldbank toegelicht in het bekende World Development Report 2006.

Naast de economische indeling kan men de landen ook indelen volgens politieke criteria. In de Derde Wereld zijn immers sterk uiteenlopende regimes aan de macht. Het gaat van feodale staten als Saoedi-Arabië en democratieën als Indië tot rechtsmilitaire regimes als Chili en links-revolutionaire regimes als Cuba. Landen als Kenia, Nigeria,

Brazilië, Chili, de Filippijnen, Zuid-Korea,... trachten het westerse ontwikkelingsmodel te volgen. Cuba, Noord-Korea, Vietnam,... zoeken eerder inspiratie bij het socialistische model. Tenslotte zijn er landen die trachten een eigen weg te vinden zoals Tanzania, Iran, Nicaragua,... (NCOS, 1986)

Hoewel de meningen over wat nu een ontwikkelingsland typeert verschillen, zijn er elf punten die, min of meer, kenmerkend zijn voor ontwikkelingslanden.

1. een hoge staatsschuld
2. een hoog percentage analfabeten
3. een hoog sterftcijfer
4. ondervoeding
5. een hoog percentage agrariërs
6. kleine middenstand
7. kinderarbeid
8. ontbrekende vrouwenemancipatie
9. veel kinderen per gezin
10. slechte hygiëne
11. laag energieverbruik

(Bron: Wikipedia)

Szirmai (2005) vermeld ook nog de volgende overeenkomsten:

- wijdverspreide armoede
- duidelijk aanwezig dualisme in de economie
- grote bevolkingsgroei

- snelle urbanisatie
- onderbenutting van werkkapitaal
- politieke instabiliteit, veel corruptie
- milieudegradatie
- laag niveau van technische capaciteiten

UNCTAD biedt een duidelijk overzicht van alle kenmerken per ontwikkelingsland. Deze worden maandelijks up-to-date gehouden door tal van economische medewerkers. (UNCTAD, 2005)

2.2 Welk belang heeft handel op ontwikkeling?

Men ging vroeger uit van het feit dat de internationale handelstheorie irrelevant zou zijn voor de ontwikkelingslanden. Deze theorie stelt immers dat wanneer elk land zich gaat specialiseren in de productie van het goed waarin men een comparatief voordeel heeft, de output zal stijgen en dat door internationale handel elk land dan zal baten bij deze aanpak. Als men deze bewering blind zou blijven volgen zou men kunnen besluiten dat de ontwikkelingslanden zich enkel moeten toespitsen op de export van landbouwproducten en zuivere mineralen zoals ijzerertsen, steenkool, ... Door middel van deze export van goederen zou men dan een import van afgewerkte producten uit de geïndustrialiseerde landen kunnen verkrijgen. Men kan dit op dezelfde manier bekijken als 'barter trade'. Het ene land ruilt zijn goederen tegen goederen van een ander land. Op korte termijn zou deze aanpak welvaart kunnen betekenen maar vele ontwikkelingslanden vrezen voor de toekomst op lange termijn. Deze landen vrezen dat ze hierdoor afgeschermd worden van toekomstige industrialisatie. Op deze manier zal men dus de welvaart op lange termijn niet kunnen maximaliseren.

Heel de wereld verandert en gaat vooruit maar men blijft als ontwikkelingsland achter omdat men niet aan het economische veranderingsproces deelneemt. Hierdoor ontloopt men de kans op stabielere exportprijzen, meer innovatie en een betere verdeling van het inkomen voor de inwoners van de natie. Al het goede van innovatie gaat duidelijk naar de ontwikkelde landen en komt nooit tot stand bij de ontwikkelingslanden. Dit is een duidelijk voorbeeld van een 'win-lose-situatie' ten voordele van de geïndustrialiseerde landen.

We mogen dus besluiten dat de ontwikkelingslanden zelf een negatief oordeel hebben over het volgen van de traditionele handelstheorie bij het ontwikkelingsproces van een land. Ze bekijken het als statisch en irrelevant. Ontwikkeling kan enkel en alleen slagen door middel van economische verandering maar bij de traditionele handelstheorie zouden de ontwikkelingslanden verstarde blijven en dus niet kunnen profiteren van economische innovatie. Ontwikkelingslanden hebben speciale noden en men zou beter een geïndividualiseerde aanpak ontwikkelen voor elk land in het bijzonder. Het internationale economische proces omvormen zou dus een goede aanpak zijn ten voordele van de ontwikkelingslanden. (Salvatore, 2004)

Ook merkt hij op dat dit niet altijd het geval is. Vaak kan het zijn dat wanneer een ontwikkelingsland meedoet aan de technologische vernieuwing, het comparatieve voordeel gaat verschuiven van primaire producten naar eenvoudige afgewerkte producten tot zelfs meer gesofisticeerde producten. Dit was het geval voor landen zoals Brazilië, Korea, Taiwan, Mexico en enkele andere ontwikkelingslanden. We kunnen dus besluiten dat de traditionele handelstheorie relevant zal zijn voor de ontwikkelingslanden indien men hem aanpast aan de noden van deze landen.

2.3 Handel als motor achter de groei.

In de negentiende eeuw sprak men van de 'region of settlement'. Dit waren de landen waar er een hoge export was van voedsel en grondstoffen. Dit was het geval in de USA, Canada, Australië, Nieuw-Zeeland, Argentinië, Uruguay en Zuid-Afrika. Dit heeft geleid tot sterke economische groei en ontwikkeling. Internationale handel deed dienst als een soort van groeimotor voor deze landen. Deze landen kregen grote hoeveelheden kapitaal en arbeid van Europese landen. Hierdoor werd bijvoorbeeld ook het wegennet uitgebreid waardoor de exportproducten een betere logistiek kenden.

Hoewel we de dag van vandaag niet verwachten dat internationale handel dé groeimotor is, merken we toch dat ook vandaag internationale handel bijdraagt tot een verbeterde economische situatie van de ontwikkelingslanden. Volgens Haberler (1964) bestaan er 6 gunstige effecten van internationale handel op economische ontwikkeling. Ten eerste leidt handel volgens hem tot het benutten van binnenlandse bronnen die anders niet zouden aangewend worden. Ten tweede zal men door de markt te vergroten een betere arbeidsverdeling krijgen en zal er ruimte zijn voor schaalvoordelen. Ten derde zullen er nieuwe technologieën tot stand komen. Managers zullen bovendien zowel hun interpersoonlijke als technische vaardigheden trachten uit te bouwen. Ten vierde zal de kapitaalstroom van de ontwikkelde landen naar de ontwikkelingslanden gestimuleerd worden. Ten vijfde zal de binnenlandse vraag naar afgewerkte producten uit het buitenland toenemen, wat kan leiden tot een hoger BNP. Tenslotte is internationale handel een goed wapen tegen monopolie. Als een binnenlands goed wordt verschaft op een monopolistische manier dan zal men als consument kunnen opteren om dit goed aan te kopen bij een goedkopere buitenlandse onderneming.

Toch zijn er ook opsommingen beschikbaar met negatieve gevolgen van internationale handel, gestaafd door tal van economen. Internationale handel is er gekomen opdat alle

landen erdoor zouden baten. Men zal altijd voorbeelden kunnen vinden waar internationale handel heeft geleid tot een verslechterde economische situatie.

Volgens Romer (1986) en Lucas (1988) zegt de 'endogene groeitheorie' dat er een positieve relatie bestaat tussen internationale handel en economische groei op lange termijn. Deze endogene groeitheorie beweert concreet dat het verlagen van handelsbarrières zorgt voor een versnelling van de economische groeiratio.

Het lijkt me aangewezen alvorens verder in te gaan op de problematiek van de ontwikkelingslanden eerst een korte beschrijving te geven van hun ontstaan. Ik zal dit doen voor de drie grote ontwikkelingsgebieden, Afrika, Latijns-Amerika en Azië.

3 Hoe zijn ontwikkelingslanden ontstaan?

3.1 Ontstaan van ontwikkelingslanden in Afrika

Zo een honderdduizend jaar geleden is de Homo Sapiens vanuit Afrika naar de rest van de wereld getrokken. Diegene die in Afrika zijn overgebleven zijn nu de dupe van een groot deel van de rest van de wereldbevolking. Afrika geldt als een continent vol met ontwikkelingslanden. De vraag is: Hoe kan het dat de rest van de wereld zich sneller ontwikkelt/ontwikkeld heeft, dan Afrika? Waardoor is Afrika een Derde Wereld geworden.

De eerste volkeren in Afrika waren jagers en verzamelaars. Na het einde van de ijstijd kwam er een periode waarin de Sahara een groen en vruchtbaar gebied was. Daar gingen mensen zich bezighouden met veeteelt en landbouw. Ongeveer 20000 jaar geleden, toen de Sahara steeds droger werd, trokken groepen mensen zich terug tot aan het gebied rond de Nijl. Hierdoor ontstond één van de vroegste georganiseerde beschavingen: de Egyptenaren. In het begin was landbouw de belangrijkste economische sector, later werd dit de graanproductie. Egypte had al vroeg contacten met andere streken en ze veroverden die gebieden ook. De Egyptenaren hadden alles wat nodig was voor het ontwikkelen van een moderne samenleving. Ze hadden een goed georganiseerd bestuursstelsel, waarbij de Farao over iedereen de baas was. Hij was zowel staatskundig als religieus leider. Rondom de tempels ontstonden dus de steden.

Rond 3000 voor Christus ontstond het hiërogliefenschrift, dat gebruikt werd door de hoogste ambtenaren. Het schrift zorgde ervoor dat in het hele rijk op dezelfde manier

gecommuniceerd kon worden. Bovendien konden herinneringen en vaardigheden worden bewaard voor een volgende generatie.

De oude Egyptenaren hadden enorm veel verstand van bouwkunde. Dit is te zien aan hun enorme piramides en andere gebouwen. De bouw zorgde voor veel werkgelegenheid en dus voor welvaart. De bevolking rondom de bouwwerken steeg daardoor snel. Er was al snel een uitgebreid rechtsstelsel in Egypte. Er waren diverse soorten rechtbanken en straffen. Lijfstraffen kwamen het meest voor.

De inwoners van het oude Egypte waren te verdelen in een aantal klassen. Dit zorgde voor orde in de samenleving. Bovenaan stond de farao, daar onder zijn/haar familie, daar onder hoge ambtenaren, daaronder andere ambtenaren/handelaars en grootgrondbezitters, dan de kleine boeren en handwerklieden en dan de slaven.

Egypte beïnvloedde ook andere landen in Afrika. Rond 200 voor Christus begon de ondergang van het Egyptische rijk. Dit kwam doordat de hoge bestuurslieden zich niet meer bemoeiden met staatszaken, maar alleen maar van hun rijkdom profiteerden. Bovendien waren er vele conflicten tussen verschillende hoogstaande personen. Na deze periode werd Egypte bestuurd door de Grieken. Het werd toen onderdeel van het Romeinse rijk. (Wikipedia)

Vanaf de 15e eeuw ondernamen de Portugese zeevaarders verscheidene ontdekkingsreizen om de Arabische tussenhandel uit te schakelen en zo grotere winsten te halen uit de verkoop van allerlei exotische producten en edele metalen. Er ontstonden nauwe handelsbetrekkingen tussen Europa en Afrika. De nadruk verschoof echter vlug van handel in onschuldige producten naar mensenhandel. Voor de Afrikaanse beschavingen was het ergste gevolg echter dat de hele politieke en sociale structuur erdoor werd ontredderd. Zo werden bijvoorbeeld in grote gebieden dorpen en steden gewoon verlaten. Men ging verspreid wonen om aan de slavenjagers te ontkomen. De

landbouw werd verwaarloosd, de voedselproductie ging achteruit en de landbouwgebieden werden door het oerwoud overwoekerd. Er ontstonden vrij snel hongersnoden en epidemieën. De Afrikaanse volkeren waren de greep op hun eigen ontwikkeling verloren.

Het kolonialisme is de politiek van Westerse landen om buiten Europa nederzettingen te bouwen die hun economische belangen dienen. In Afrika werd de bevolking gedwongen om bepaalde handelsgewassen zoals katoen, sisal, koffie, thee, cacao,...te telen. De opbrengst hiervan werd dan uitgekeerd aan de moederlanden. Het verbouwen van deze gewassen kon slechts worden gerealiseerd ten koste van de productie van de voedingsmiddelen. Daardoor ontstond ondervoeding en zelfs hongersnood. Meer dan ooit dienen Afrikaanse landen zeer veel voedsel in te voeren, en dat terwijl sommige onder hen zelfs vóór de koloniale periode exporteerden in graan.

Anderzijds is er de opkomst van monoculturen. Men verplichtte de Afrikaanse landen in één gebied één gewas te verbouwen en uit te voeren. Zodoende werden ze volledig afhankelijk van dit product. Nu nog dienen ze hun exportinkomsten te verwerven uit slechts één of twee grondstoffen. Oeganda en Boeroendi uit koffie, Mauritius uit suiker; Zambia uit koper; Gambia uit aardnoten,...

Ook het ontbreken van een efficiënte eigen industrie is te verklaren vanuit de koloniale periode. Afrika was toen aantrekkelijk als grondstoffenleverancier voor de opkomende industrie van West-Europa en als afzetmarkt voor eindproducten van die industrie.

Nog steeds wordt 80 à 90% van Afrika's export gevormd door landbouwproducten en delfstoffen. Hoewel de meeste koloniën tussen 1955 en 1964 onafhankelijk werden, bleven ze worstelen met dezelfde problemen. Ook zijn er nog steeds invoerheffingen in de geïndustrialiseerde wereld zodat de derde wereld weinig kansen krijgt zichzelf te ontwikkelen.

Door middel van Europa en de VS is bijvoorbeeld de medische kennis verbeterd, maar dit heeft te sterke bevolkingsgroei tot gevolg gehad, wat gepaard gaat met een stijgend voedseltekort. Hulp in de vorm van hypermoderne werktuigen is ook geen beste oplossing, want vaak weten Afrikanen niet eens hoe ze er mee om moeten gaan.

(Schokaert, 1990)

3.2 Ontstaan van ontwikkelingslanden in Latijns-Amerika

Reeds vanaf 8000 vóór Christus bevolkten rondtrekkende stammen Latijns-Amerika. Ze evolueerden naar vrij goed ontwikkelde landbouwmaatschappijen waarvan die van de Azteken, de Maya's en de Inca's de bekendste zijn. Toen Columbus in 1492 Amerika ontdekte werden de oorspronkelijke inwoners onder Spaanse of Portugese heerschappij gebracht en werden de autochtone culturen volledig uitgeroeid.

Eduardo Galeano bewees in zijn boek 'Aderlating van een continent' dat de huidige moeilijkheden van Latijns-Amerika rechtstreeks voortspruiten uit de koloniale periode. De uit de koloniën weggesleepte metalen hebben de economische ontwikkeling van Europa mogelijk gemaakt en gestimuleerd. Tegelijkertijd verhinderde deze schaamteloze plundering en roofmoord de ontwikkeling van Latijns-Amerika. Oorlog, honger, ondervoeding en uit Europa meegebrachte ziekten dunden de inheemse bevolking dermate uit, dat Europeanen uitkeken naar andere arbeidskrachten. Dit betekende het begin van de slavenhandel uit Afrika naar Amerika. Latijns-Amerika werd een 'melting pot' van verschillende rassen, volkeren en culturen.

Door deze raciale smeltkroes ontstonden op het einde van de 18de eeuw conflicten tussen de zuivere Europeanen en de in Amerika geboren Europeanen, die de steeds hoger wordende heffing van belastingen door het moederland niet langer namen. Ze

voelden zich tevens benadeeld door de zuivere Europeanen, die nog steeds de hoogste en meest aantrekkelijke functies bekleedden. Deze groeiende ontevredenheid vormde de basis van hun streven naar onafhankelijkheid. Toen Spanje door de oorlog met Napoleon sterk verzwakt werd, zagen de kolonies hun kans. Geheel Latijns-Amerika, behalve Cuba en Puerto Rico, verkreeg de onafhankelijkheid tussen 1815 en 1825.

Met deze politieke zelfstandigheid bleef de levenssituatie van de boeren, indianen en neger-slaven echter dezelfde. De rijke handelaars en grootgrondbezitters namen gewoon de plaats van de Spanjaarden in. Nadat het Spaanse rijk helemaal was ineengestort begonnen de Engelsen op internationaal handelsvlak Latijns-Amerika te infiltreren. Ook de Verenigde Staten vertoonden vanaf het begin van de 20ste eeuw grote belangstelling voor het onafhankelijke Latijns-Amerika. De binnenlandse ongelijkheid evenals de buitenlandse inmenging verhinderde ook na de onafhankelijkheid een evenwichtige ontwikkeling van het gebied. Zelfs nu nog hebben de meeste Latijnsamerikaanse landen te kampen met de gevolgen van de koloniale ingrepen uit het verleden.

Na de Eerste maar vooral na de Tweede Wereldoorlog worden de Verenigde Staten de leidinggevende mogendheid. Vooral Latijns-Amerika ondergaat de sterke economische, politieke en militaire druk van deze nieuwe supermacht, zelfs op het vlak van cultuur. Geregeld bezetten Noordamerikaanse militaire troepen Middenamerikaanse en Caraïbische landen.

Voor elke nieuwe verovering in de 15de, 16de en 17de eeuw werden de soldaten beloond met een groot stuk land. Hieruit ontstonden grote landbouwbedrijven die goed in de markt liggende producten verbouwden zoals koffie, bananen, katoen, ... de winsten die de veroveraars maakten, investeerden ze opnieuw in Latijns-Amerika. Steeds meer land kwam zo in handen van de grootgrondbezitters. Na de onafhankelijkheid bleef deze grondverdeling nagenoeg ongewijzigd.

Tevens begonnen de Noordamerikaanse en Westeuropese ondernemingen zelf het productieproces in Latijns-Amerika te organiseren. Om de aanvoer van delfstoffen en landbouwproducten te waarborgen, richtten zij grote ontginningsmaatschappijen en landbouwplantages op. Multinationale ondernemingen en rijke families hebben de rol van de veroveraars nu ingenomen.

Na de ontwikkelingsstrijd bestond er geen eensgezindheid bij het kiezen van een politiek systeem en beleid. Zo kreeg het bevrijdingsleger vrij snel de rol van scheidsrechter toegewezen (Cfr. WTO). In sommige landen werd zelfs de leidersrol van de militairen in de grondwet opgenomen. Door toenemende ongelijkheid en armoede bij grote delen van de bevolking enerzijds en de belangrijke invloed van buitenlandse bedrijven anderzijds blijft het leger een cruciale rol spelen in Latijns-Amerika. Multinationale ondernemingen zijn immers slechts bereid te investeren in een rustig klimaat. (Schokaert, 1990)

3.3 Ontstaan van ontwikkelingslanden in Azië

Het is wellicht voldoende bekend dat vele Aziatische landen op een rijke beschavingsgeschiedenis kunnen terugkijken. Met de ontdekking van de zeeweg naar Indië rond Kaap de Goede Hoop, begon vanaf de 16de eeuw voor Azië een periode van toenemende invloed van Europa. Bij de handel ging het er niet steeds even zacht aan toe. Om een volledige scheepslading bij elkaar te krijgen, moesten de Europese opkopers dikwijls geweld inroepen om de plaatselijke bevolking ertoe te overreden de nodige zijde, specerijen,... af te staan. Het begin van de 19de eeuw vormde een periode van militaire verovering van de Aziatische landen door de Europeanen. Ze werden hiertoe gedreven door economische motieven maar ook door zucht naar prestige. Groot-Brittannië veroverde Indië, Ceylon, Maleisië en enkel kleinere gebieden. Frankrijk

maakte zich meester van Indo-China. Nederland had reeds de Indonesische Archipel gekoloniseerd. Enkel Japan, Nepal en Tibet handhaafden hun onafhankelijkheid.

Tot het einde van de 18de eeuw werden de Aziatische landen echter niet werkelijk gekoloniseerd. De Europese landen beperkten zich tot handel, via de zogenaamde handelscompagnieën.

Vanaf het einde van de 19de eeuw was de Europese invloed in Azië bijna algemeen. Door de industriële revolutie had Europa enerzijds behoefte aan grondstoffen en anderzijds aan afzetmarkten voor de industriële producten die met die ingevoerde grondstoffen werden gemaakt. Dit leidde tot de twee bekende gevolgen. De boeren werden verplicht hun traditionele gewassen te vervangen door handelsgewassen die de Europeanen wensten. De productie in Europa lag dermate hoog dat niet alle producten konden worden opgebruikt en de koloniën werden de aangewezen afzetgebieden. In sommige landen in Azië bestond er evenwel een aanzienlijke ambachtelijke productie. Indië bijvoorbeeld produceerde textielgoederen lang vóór de industriële revolutie in Europa. Toen de Britse textielindustrie haar groei kende, werd zij vlug met afzetproblemen geconfronteerd. De overheid bleek echter bereid een handje toe te steken. Ze besloot een markt te creëren in haar grootste kolonie. Het werd de Indiërs verboden voortaan nog weefgetouwen te bedienen. De gevolgen bleven niet uit. Dit leidde tot een enorme economische crisis in Indië en een grote verarming van een belangrijk deel van de bevolking maar dus ook tot een gegarandeerde afzet voor de industrie van het moederland. Toen deze industrie voldoende technische vooruitgang had gemaakt om niet meer beducht te hoeven zijn voor de ambachtelijke concurrentie, werd het verbod opgeheven.

De koloniale arbeidsverdeling bleef na de koloniale periode verder bestaan. Ze vormt een belangrijke oorzaak van de blijvende kloof tussen arme en rijke landen en kan slechts met veel moeite worden doorbroken.

(Schokaert, 1990)

3.4 Het proces van onderontwikkeling, samengevat

Toen de Europese landen andere gebieden koloniseerden deden zij dat volledig in functie van hun behoeften. Het begon met de verovering en het leegplunderen van Latijns-Amerika, gevolgd door het opzetten van plantages waarvoor er op grote schaal slaven uit Afrika werden gehaald met als gevolg de vernieling van de politieke en sociale structuren van dat continent. De militaire macht van Europa werd opnieuw aangewend toen de industrialisering in de 19de eeuw op gang kwam. Om zich van gewillige grondstoffenleveranciers en afzetmarkten voor de industriële producten te voorzien, werden vrijwel heel Afrika en Azië onder koloniaal bewind gebracht. De arbeidsverdeling die toen op basis van militaire macht werd ingesteld, werkt nu nog steeds in grote lijnen door in de economische betrekkingen tussen Noord en Zuid.

De negatieve gevolgen van de koloniale inmenging bleven echter niet beperkt tot het politieke en economische vlak. Gaandeweg verloren en verliezen de plaatselijke maatschappijen ook de controle over sociale en religieuze structuren. Dat proces van controleverlies wordt onderontwikkeling genoemd. In de plaats van de oude structuren kwamen er nieuwe die door de kolonisatoren werden ontworpen in functie van hun behoeften. Vaak ontstonden er andere territoriale afbakeningen en werden er nieuwe administraties en politieke structuren opgericht. Een ander economisch systeem deed zijn intrede, de sociale structuren moesten zich aanpassen en een nieuwe religie drong zich op. Hoe verregaand die herstructurering zich heeft doorgezet is natuurlijk afhankelijk van de weerstand die de traditionele maatschappijen hebben opgebracht. Soms was die weerstand totaal onvoldoende en verdwenen de betrokken maatschappijen. Soms was die weerstand heel sterk en bleven de oude structuren grotendeels overeind. In heel wat Aziatische landen is dit het geval.

Tijdens de kolonisatie gebeurde het op elkaar afstemmen van ondermeer de politieke en economische structuren in het moederland. Bij de onafhankelijkheid bracht dat natuurlijk problemen met zich mee. Het ministerie van Koloniën dat de centrale schakel was in de dominantieverhouding tussen centrum en periferie viel immers plotseling weg. De oplossing voor deze mogelijkheid werd gevonden doordat in vele ontwikkelingslanden een nieuwe elite ontstond die deze rol heeft overgenomen. En daar zijn we vandaag dus aan toe, aan de fase van het neokolonialisme. Vele oude dominantiestructuren zijn nog springlevend onder een nieuwe deklaag.

4 De problematiek van de ontwikkelingslanden

Door de kolonisatie werden de landen van het Zuiden afhankelijk gemaakt van de landen uit het Noorden. De koloniën fungeerden als aanhangsel van de Europese moederlanden. De behoeften van de koloniën waren ondergeschikt aan de wensen van Europa. Rond 1960 hadden de meeste koloniën hun politieke onafhankelijkheid verworven. De armoede van en in de Derde Wereld bleef echter toenemen. Twee factoren speelden, en spelen hierin nog steeds, een belangrijke rol. Men categoriseert deze factoren als internationale factoren enerzijds en nationale factoren anderzijds. (Schokaert, 1990)

De kloof tussen arme en rijke landen, de zogenaamde 'international gap' wordt steeds groter. De inkomensverdelingen tussen deze landen verschillen enorm. Wie rijk is krijgt meer, wie armer is minder. Dit is een goede illustratie van het bekende Mattheuseffect, dat dus ook duidelijk toepasbaar is op de problematiek van de ontwikkelingslanden.

4.1 Instabiliteit in de export en economische ontwikkeling

Volgens Salvatore (2004) kunnen de fluctuaties op korte termijn in de exportprijzen een drempel betekenen voor economische ontwikkeling. Door een inelastische vraag en aanbod ontstaan er vaak sterke fluctuaties in de exportprijzen. De vraag is prijsinelastisch omdat de huishoudens in ontwikkelde landen slechts een kleine hoeveelheid van hun inkomen besteden aan goederen zoals koffie, thee, suiker,... Als de prijzen van deze goederen dus veranderen, zullen deze huishoudens niet proportioneel meer of minder van deze goederen gaan kopen. De vraag naar goederen zoals mineralen is ook prijsinelastisch omdat er gewoonweg weinig substitutiegoederen bestaan. Het aanbod is ook prijsinelastisch. Dit komt door de interne rigiditeit en

inflexibiliteit van de bronnen in de meeste ontwikkelingslanden. De voorraden goederen die ze opslaan hebben vaak de tijd nodig om tot uiting te komen.

Door de sterk veranderende exportprijzen zullen de inkomsten door export ook sterk variëren bij de ontwikkelingslanden. Zo kent men jaren met een negatief en een positief saldo op de handelsbalans. Als de inkomsten uit export toenemen, zullen de exporteurs hun consumptie-uitgaven verhogen, meer investeren en zullen er meer bankverrichtingen zijn. Dit alles zal zorgen voor een positieve reflectie op de rest van de economie.

Volgens MacBean (1986) was er duidelijk sprake van exportinstabiliteit bij de ontwikkelingslanden en was deze groter dan in de ontwikkelde landen. Toch bemerkte hij dat dit louter werd veroorzaakt door het type goederen dat men als ontwikkelingsland uitvoerde. Verder maakte hij nog duidelijk dat door veranderingen in de ontvangsten uit export het nationale inkomen niet in dezelfde mate zou wijzigen. Hierdoor wou hij duidelijk maken dat de vraag van de ontwikkelingslanden om internationale overeenkomsten op te richten om de ontvangsten uit export te regulariseren, niet gerechtvaardigd was. Deze studie van MacBean werd door andere economen bevestigd en men kon dus besluiten dat de exportinstabiliteit niet zo groot was en dat het niet zo een grote hinderpaal voor economische ontwikkeling was dan velen beweerden.

Hiermee mag echter niet besloten worden dat er geen nood was aan internationale overeenkomsten. Men moest deze zeker invoeren. Er kunnen volgens Salvatore (2004) drie soorten van internationale overeenkomsten worden onderscheiden: Buffer stocks, exportcontroles en aankoopcontracten.

(1) 'Buffer stocks' zorgen ervoor dat wanneer de prijs van een goed daalt tot onder de vooropgestelde minimumprijs of stijgt tot boven de maximumprijs het goed toch nog kan

verkocht worden. Men moet hier wel in het achterhoofd houden dat de opslag van sommige goederen wel extra hoge kosten met zich kan meebrengen.

(2) '*Exportcontroles*' trachten de exporthoeveelheden te reguleren opdat de prijzen zouden gestabiliseerd worden. Hier moet er geen rekening gehouden worden met de kosten voor opslag van goederen.

(3) '*Aankoopcontracten*' leggen een minimumprijs vast waartegen importerende landen moeten aankopen en exporterende landen moeten verkopen.

Bij het handhaven en toepassen van internationale overeenkomsten is het belangrijk om na te gaan wat men nu juist wilt stabiliseren. Enerzijds kan men opteren om de exportprijzen te stabiliseren, anderzijds kan men kiezen voor de inkomsten uit export.

4.2 Imports substitutie versus exportindustrialisatie

Van 1950 tot 1970 gaven vele ontwikkelingslanden de voorkeur aan industrialisatie in de plaats van zich te specialiseren in de productie van primaire goederen. Door industrialisatie zou er snellere technologische vooruitgang komen, men zou hoogbetaalde banen kunnen invoeren, er zouden stabielere exportprijzen ontstaan en de problemen op de betalingsbalans zouden stilaan kunnen opgelost worden. Men moest nu echter een keuze maken. Ofwel opteerde men voor industrialisering door imports substitutie ofwel voor exportgerichte industrialisatie. Beide aanpakken kennen zowel hun voordelen als nadelen.

4.2.1 Industrialisatie op basis van imports substitutie

Bij industrialisatie op basis van imports substitutie is het eenvoudiger voor ontwikkelingslanden om hun binnenlandse markt te controleren dan aan buitenlandse producenten te vragen of ze hun handelsbarrières willen laten zakken. Imports substitutie kan echt zorgen voor inefficiënte industrieën omdat er door de geringe grootte van de binnenlandse markt weinig kansen zijn op schaalvoordelen. (Cuyvers, 2002)

4.2.2 Industrialisatie op basis van export

Bij exportgerichte industrialisatie is er duidelijk ruimte voor schaalvoordelen. Er zal ook meer nood zijn aan een efficiënte industrie als men op een concurrentieele manier wenst te exporteren. Dit brengt echter wel moeilijkheden met zich mee. Het zal voor een ontwikkelingsland moeilijk zijn om op te kunnen boksen tegen de concurrerende landen.

Neem zo het voorbeeld van de kipexport van de Ivoorkust aangehaald door Prof. dr. W. Vanthielen. Vanthielen maakt duidelijk dat door het gebruik van exportsubsidies men de landbouw in ontwikkelingslanden kapot maakt. Als een kip uit de EU goedkoper wordt dan een kip uit de Ivoorkust kunnen de Ivoriaanse boeren onmogelijk concurreren tegen de landen die dit exportproduct zo goedkoop aanbieden.

Er deed zich dan ook een tendens voor bij de grotere ontwikkelingslanden om toch te kiezen voor industrialisering op basis van imports substitutie. Dit gebeurde helaas zonder veel succes. Er ontstonden zeer ineffectieve binnenlandse industrieën met zeer hoge prijzen voor binnenlandse consumenten. Door de vele subsidies was er nog maar weinig ruimte voor arbeid in het productieproces. Bovendien ging men minder belang hechten aan sectoren zoals landbouw waardoor er een duidelijke daling van de traditionele inkomsten uit export waar te nemen was. We mogen besluiten dat landen zoals Indië, Pakistan en Argentinië, die voorstander waren van imports substitutie het

slechter deden dan landen als Hong Kong, Korea en Singapore, die een exportgerichte industrialisatie volgden. In de jaren '80 gingen steeds meer en meer ontwikkelingslanden die voorheen imports substitutie volgden, overschakelen naar exportgerichte industrialisatie. (Cuyvers, 2002)

4.3 Protectionisme van ontwikkelde landen

Elk land beschermt zijn economie tegen invoer. Dit zogenaamde protectionisme bestaat erin een belasting te heffen op de prijs van de ingevoerde goederen. Hierdoor worden deze producten duurder en kunnen ze de concurrentie met binnenlandse producten niet aan.

Volgens Salvatore (2004) kunnen er zowel economische als niet-economische argumenten onderscheiden worden die protectie rechtvaardigen. De economische argumenten zijn:

- infant industry argument
- optimaal doanerecht
- tewerkstelling
- lage loonargument
- betalingsbalans
- overheidsinkomsten
- marktimperfecties

De niet-economische argumenten voor protectie kunnen opgesplitst worden in nationale veiligheid en culturele identiteit.

Een andere meer directe manier om de eigen industrie en werkgelegenheid te beschermen is de invoerproducten aan de grens tegenhouden of slechts een beperkt aantal doorlaten. (contingentering en quota's). De hardste vorm van protectionisme bij

ontwikkelingslanden is de belasting verhogen naarmate het in te voeren product meer bewerkt is. In Australië kan onbewerkt hout bijvoorbeeld zonder taken worden ingevoerd, voor bewerkt hout moet men een toeslag betalen. Op deze manier trachten de westerse landen de ontwikkelingslanden te bevestigen in hun rol van grondstoffenleverancier en zichzelf de industriële activiteiten toe te eigenen. (Schokaert, 1990)

4.4 International trade

‘Geen hulp, wel handel’, dat was de eis van de pas onafhankelijk geworden Derde Wereldlanden in het begin van de jaren 60. Niet zozeer de ontoereikende omvang van de ontwikkelingshulp maar de structuur van de wereldhandel wordt verantwoordelijk geacht voor de steeds groter wordende kloof tussen Noord en Zuid. Eén van de belangrijkste middelen om de armoede te bestrijden is dan ook het realiseren van een rechtvaardiger handelssysteem.

De producten die Derde Wereldlanden maken en exporteren kunnen onderverdeeld worden in drie groepen: grondstoffen, aardolie en andere afgewerkte producten. Een groot probleem van ontwikkelingslanden was en is nog steeds het eenzijdige exportpakket. Men produceert vooral grondstoffen. Door de wereldwijde recessie begin jaren tachtig daalden deze grondstoffenprijzen. Terwijl de renten omhoog was geschoten, daalden de inkomsten in ontwikkelingslanden. Steeds meer landen kwamen hierdoor in de problemen. In 1982 luidde Mexico als eerste de noodklok. Mexico kondigde aan dat het de betalingen niet meer kon ophoesten. De schuldencrisis was een feit. Hier wordt verder op ingegaan in 4.6 (Cuyvers, 2002)

4.5 Grondstoffenproblematiek

Grondstoffenexporterende ontwikkelingslanden hebben vooral te kampen met onstabiele en op lange termijn dalende exportontvangsten. De prijzen en geëxporteerde hoeveelheden van vele grondstoffen zijn voortdurend onderhevig aan schommelingen. Omdat het product van prijs en hoeveelheid gelijk is aan de totale exportopbrengst is ook deze laatste onstabiel. Die onstandvastigheid is te wijten aan schommelingen aan de vraagzijde in de industrielanden of aan de aanbodzijde in de ontwikkelingslanden. Onstabiele ontvangsten worden algemeen beschouwd als een belangrijke economische handicap. Onzekerheid over de economische evolutie leidt immers tot een afremming van de privé-investeringen. Maar ook voor de overheid vormen schommelende uitvoerontvangsten een probleem. Vaak is er te weinig geld om eerder gemaakte plannen uit te voeren, geregeld laat men zich door plots gestegen ontvangsten verleiden tot te grootse plannen.

De prijzen die ontwikkelingslanden krijgen voor hun grondstoffen vertonen de neiging zeer weinig te stijgen, constant te blijven en soms zelfs langzaam terug te lopen. Daar tegenover staat dat de prijzen van de afgewerkte producten, meestal afkomstig uit westerse landen, steeds stijgen. Het is het bekende probleem van de ruilvoetverslechtering. Doordat de prijzen van de importproducten sneller stijgen dan die van de exportproducten, dienen ontwikkelingslanden steeds meer grondstoffen uit te voeren om eenzelfde hoeveelheid voedsel, machines of afgewerkte producten te kunnen invoeren. (Schokaert, 1990)

4.6 De hoge buitenlandse schuld – schuldencrisis

Tijdens de jaren '70 en '80 liep de buitenlandse schuld erg hoog op. Het hierbij horende sneeuwbaaleffect leidde ertoe dat de ontwikkelingslanden zelfs niet in staat waren om de intrest op deze schuld te betalen. Dit fenomeen zorgde voor enorme hinder voor de ontwikkelingsplannen in de jaren '80. De schuld nam enorm toe omdat veel ontwikkelingslanden geld gingen lenen bij banken uit ontwikkelde landen om aan hun kapitaalbehoeften te kunnen voorzien. Hierbij kwam dan nog eens dat er sprake was van dalende export, hogere intrestvoeten en lagere exportprijzen. (Salvatore, 2004)

Ontwikkelingslanden hebben schulden aan banken, aan andere regeringen en aan internationale financiële instellingen. De schulden aan banken zijn de zogenaamde 'commerciële' schulden. Schulden aan regeringen worden 'bilaterale' schulden genoemd. Schulden aan internationale financiële instellingen, zoals de Wereldbank, het IMF, de Afrikaanse Ontwikkelingsbank, of bijvoorbeeld de Europese Unie, vallen onder de noemer 'multilaterale schulden'. De multilaterale en bilaterale schulden samen zijn de 'officiële schulden'. (Salvatore, 2004)

Aanvankelijk hadden ontwikkelingslanden vooral schulden aan commerciële banken. Door de aanpak van de schuldencrisis is het aandeel van deze commerciële schulden echter steeds kleiner geworden. In de loop van de schuldencrisis zijn regeringen en internationale financiële instellingen steeds meer geld gaan uitlenen aan ontwikkelingslanden, deels om ervoor te zorgen dat de banken hun geld terugkregen.

In 1970 hadden de ontwikkelingslanden nog vrijwel geen schulden. De schuld bedroeg toen 70 miljard dollar. In 2002 was de totale schuld echter opgelopen tot 2384 miljard dollar. De schulden van de lage inkomenslanden namen in deze periode toe van 23 naar 533 miljard dollar. (Bron: NCOS)

Overigens betekent het terugbetalen van schulden niet automatisch dat de schuld zelf minder wordt. De meeste landen betalen alleen de rente over de schulden af, en sommigen zijn zelfs daar niet toe in staat. De hoofdsom van de lening blijft staan.

Omdat landen schaarse overheidsinkomsten moeten afdragen aan buitenlandse schuldeisers, blijft er weinig over voor essentiële investeringen in bijvoorbeeld gezondheidszorg en onderwijs. Mede dankzij de schuldenlast is het slecht gesteld met de gezondheidszorgvoorzieningen in Afrika. Schulden belemmeren ook economische ontwikkeling. De importcapaciteit neemt bijvoorbeeld af, waardoor de productiecapaciteit daalt. De schuldenlast scheidt bovendien een onzeker klimaat, dat binnenlandse en buitenlandse investeerders afschrikt. Volgens de 'debt overhang theory' blijven investeerders weg omdat zij vrezen dat de winsten op hun investeringen in de toekomst 'wegbelast' zullen worden. Ook daalt het niveau van investeringen omdat deze eenvoudigweg verdrongen worden door schuldbetalingen. Dit wordt het crowding out effect genoemd. Daarnaast hebben overheden door de schuldenlast minder geld over om de voorwaarden voor economische groei te creëren. (Cuyvers, 2002)

Tenslotte beïnvloedt het schuldenprobleem de kwaliteit van ontwikkelingshulp. De druk is groot om geld te lenen aan landen met een hoge schuld, om zo te voorkomen dat het land meer moet betalen dan dat het krijgt. Regeringen en internationale financiële instellingen geven daardoor soms te gemakkelijk goedkeuring aan leningen. Bovendien wordt een belangrijk deel van de bilaterale en multilaterale hulp gebruikt voor schuldvermindering. (Worldbank, 2005)

5 Theorieën over internationale handel

Historisch gezien kunnen er grofweg twee hoofdstromingen onderscheiden worden binnen de handelstheorieën. Tot de eerste grote stroming behoren de zogenaamde 'klassieke' en 'neoklassieke' theorieën, die ook wel 'traditionele theorieën' genoemd worden. De bekendste klassieke theorieën zijn die van Adam Smith en David Ricardo, waarin veel latere theorieën zijn geworteld. Volgens Smith zal er handel plaatsvinden als land A goed X met minder arbeid kan produceren dan land B, en het land B goed Y efficiënter kan produceren dan land A. Volgens Smith dienen er als voorwaarde voor handel verschillen in absolute kosten te bestaan tussen twee landen. Ricardo toonde aan dat er zelfs handel tussen twee landen kan plaatsvinden als het ene land alle goederen efficiënter zou kunnen produceren dan het andere. Dit staat bekend als het principe van de comparatieve kostenverschillen. Volgens dit principe heeft een land in een bepaald product een voordeel ten opzichte van een ander land wanneer de relatieve productiekosten van het betreffende land lager zijn dan in het andere land. (Van Berkum, 1998)

5.1 Neoklassieke theorie

De theorievorming op het gebied van de internationale handel is lange tijd gedomineerd door de neoklassieke theorie. De bekendste uiting van de neoklassieke theorie is het Heckscher-Ohlin-Samuelson (H-O-S) model. De neoklassieke theorie borduurt als het ware voort op de klassieke theorieën, maar omvat veelal meer productiefactoren. Bovendien gaat de neoklassieke theorie, in tegenstelling tot de klassieke theorie, uit van een gelijke stand van de techniek in verschillende landen. Het standaard H-O-S-model veronderstelt verder constante schaalopbrengsten, identieke consumentenpreferenties en volledige concurrentie. De veronderstellingen in het H-O-S-model impliceren dat

handel verklaard wordt door verschillen in de beschikbaarheid van productiefactoren. Landen met een overvloed aan kapitaal zouden in dat geval kapitaalintensieve goederen exporteren en arbeidsintensieve goederen importeren en vice versa.

5.2 Moderne handelstheorie

Doordat het in de traditionele stroming vaak ontbrak aan empirisch bewijsmateriaal voor de theorieën, werd er in de jaren zeventig en tachtig gezocht naar nieuwe theorieën. Dit leverde met de zogenaamde 'moderne handelstheorieën' een belangrijke nieuwe stroming op. Deze theorieën vervingen een aantal onrealistische assumpties (zoals volledige concurrentie) uit de neoklassieke theorieën door meer realistische zoals het bestaan van onvolledige concurrentie. Handel kan volgens deze theorieën ook ontstaan door schaalvoordelen, waardoor een land zich concentreert op de productie van bepaalde goederen die het efficiënter kan produceren dan andere landen. Een industrie of bedrijf wordt gekenmerkt door schaalvoordelen wanneer een verdubbeling van de inputfactoren leidt tot een meer dan dubbele productie. Veel van de moderne handelstheorieën zijn gericht op technologische ontwikkeling en de daaruit voortvloeiende handelspatronen. In deze theorieën worden handelsbewegingen verklaard in termen van technologische vooruitgang. Technologische verschillen tussen landen zijn een endogene uitkomst van product- en procesinnovaties op bedrijfsniveau die productiekosten verlagen of betere producten tot gevolg hebben. Aangezien technologische ontwikkeling niet meteen verspreid wordt, hebben bedrijven of landen tenminste tijdelijk een voordeel in productie en export. Belangrijke bijdragen op het gebied van technologie en handel zijn geleverd door Kravis (1956), Posner (1961) en Vernon (1966). Daarnaast zijn er nog recentere theorieën die ook op technologische ontwikkeling en innovatie gericht zijn, maar meer de nadruk leggen op dynamische en evolutionaire aspecten van economische groei en handel.

5.3 Handelsbeleid

Over handelsbeleid wordt door traditionele en moderne theoretici verschillend gedacht. Traditionele theoretici stellen in het algemeen dat handel voor alle landen voordelig is en moedigen vrijhandel aan. Alleen in uitzonderlijke gevallen kan er een reden zijn voor handelsbelemmeringen. De moderne handelstheoretici pleiten in veel gevallen wel voor vrijhandel, maar hebben aan de traditionele argumenten voor handelspolitiek enkele argumenten voor overheidsinterventie toegevoegd. Vooral in gevallen van onvolledige concurrentie kan vrijhandel verre van optimale resultaten opleveren, zo stellen ze. Om het juiste handelsbeleid te kunnen voeren dienen overheden over veel informatie te beschikken over een aantal moeilijk te meten economische variabelen zoals technologische mogelijkheden, kennis spillovers, en schaalvoordelen. De moderne theoretici verschillen van mening over de vraag of overheidsingrijpen in de handel onder deze voorwaarden in economisch opzicht gerechtvaardigd kan worden. (Van Berkum, 1998)

6 Vrijmaking van de internationale handel: de WTO

6.1 Ontstaan van GATT en WTO

Omdat men ervan overtuigd was dat welvaart noodzakelijk was voor internationale vrede en stabiliteit trachtte men na WOII om een internationaal economisch systeem te creëren. Zo werd er vanuit de Conferentie van Bretton Woods in 1944 het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Wereldbank opgericht. Het IMF nam taken van betalingsbalansproblemen op zich en de Wereldbank hield zich bezig met economische heropbouw en ontwikkeling. Na het harde protectionisme van de jaren dertig wilde men de internationale handel vrijmaken. Zo stelde men voor een derde orgaan op te richten, de Internationale Handelsorganisatie (ITO) die de economische samenwerking moest bevorderen. Dit orgaan zou zich bezighouden met regels omtrent handelsbeperkingen, concurrentiebeperking, grondstoffenakkoorden en internationale tewerkstelling. Het voorstel tot oprichting van de ITO werd vastgelegd in het Handvest van Havana of ITO-Charter. Dit Handvest bevatte hoofdstukken over de handelspolitiek in het algemeen alsook over de bovenvermelde regels waarvoor het ITO bevoegd is. Veel succes kende dit Charter echter niet. Het werd door geen enkel land goedgekeurd en dus nooit uitgevoerd. Volgens de toenmalige Amerikaans president Truman werd dit Charter zelfs niet voorgelegd aan het Congres omdat het volgens hem ook weinig kans had op slagen. De oprichting van het ITO ging dus niet door. (Cuyvers et al, 2002)

Er werd wel een beperkt akkoord geïmplementeerd over het binden en verminderen van douanerechten. Vele landen (23 van de 50) waren het dus wel eens met de beginselen opgenomen in het voorstel tot oprichting van de ITO. Ze deden dit omdat ze van oordeel waren dat tariefconcessies wel degelijk beschermd moesten worden. Er werd op 30 oktober 1947 een gecombineerd pakket opgesteld met regels betreffende de

tariefconcessies en handel. Men noemde dit de General Agreement on Tarrifs and Trade (GATT). De GATT bestond uit 38 artikels en had een voorlopig karakter maar doordat de ITO niet is opgericht is de GATT uitgroeid tot een permanente maar onvolwaardige internationale organisatie met zetel in Genève. (Cuyvers et al, 2002)

Tot 1995 heeft men het dus moeten stellen met de beperkte regels die vervat lagen in de GATT. Een van de resultaten van de belangrijkste handelsronde, de zogeheten Uruguay Ronde (1986-1993) was de oprichting van de WTO. De WTO kwam officieel tot stand op 1 januari 1995. De WTO is het enige globale beslissingsorgaan dat zich bezighoudt met de handelsrelaties tussen verschillende naties. Ongeveer drievierde van de ongeveer 200 landen in de wereld zijn lid van de WTO. Van deze landen zijn er dan nog eens drievierde ontwikkelingslanden. (www.wto.org)

Vaak worden GATT en WTO als synoniemen gebruikt. Met GATT bedoelt men dan in feite de WTO voor 1 januari 1995.

6.2 Basisprincipes van de WTO

Daar de GATT volledig geïntegreerd werd in de WTO, is de WTO gebaseerd op dezelfde principes. Deze gelden echter niet altijd en overal. Als er een verschil is tussen de bepalingen van de GATT en deze van andere akkoorden die voorkomen uit de Uruguay Ronde dan zijn de bepalingen van die andere akkoorden van kracht. Er zijn volgens Cuyvers e.a. (2002) een drietal basisprincipes te onderscheiden van de WTO:

- 1. Geen discriminatie tussen landen-leden in de onderlinge internationale handelsrelaties.*
- 2. Wederkerigheid van concessies.*
- 3. Doorzichtigheid van de protectie via verbod op andere protectiemiddelen dan douanerechten.*

Hoekman (2002) breidt deze basisprincipes nog wat uit en spreekt over:

1. *Geen discriminatie*
2. *Reciproque beleid*
3. *Bindende overeenkomsten*
4. *Transparantie*
5. *Veiligheid*

Op de website van de WTO vindt men enkele voordelen en ook enkele verkeerde opvattingen over de WTO:

The ten benefits

1. *Het systeem promoot de vrede*
2. *Conflicten worden constructief opgelost*
3. *Regels maken het leven makkelijker*
4. *Vrijhandel beperkt de levenskost*
5. *Er ontstaan meer goederen en diensten*
6. *Het inkomen wordt verhoogd*
7. *Handel stimuleert economische groei*
8. *Het leven wordt meer efficiënt*
9. *Men ontmoedigt lobbying*
10. *Men moedigt een eerlijke overheid aan*

The ten misunderstandings

1. *Men beheerst de beleidsvoering*
2. *The WTO is for free trade at any cost*
3. *Commercieel belang verjaagt ontwikkeling*
4. *... en milieu*
5. *... en gezondheid en veiligheid*
6. *De WTO zorgt voor werkloosheid*
7. *Kleinere landen hebben niets te zeggen*
8. *De WTO is de ultieme vorm van lobbying*
9. *Zwakkere landen moeten lid worden*
10. *De WTO is niet democratisch*

6.3 Taken van de WTO

Het hoofddoel van de WTO is om ervoor te zorgen dat de handel tussen de verschillende naties op een vlotte manier verloopt. Hiermee bedoelt men vrij, eerlijk en voorspelbaar. Men tracht dit te doen lukken door:

- een forum te ontwikkelen voor onderhandelingen tussen de naties
- handelsconflicten op te lossen
- het nationale handelsbeleid van een land te herbekijken
- samen te werken met andere internationale organisaties
- technische bijstand te verlenen en trainingsprogramma's op te richten

Volgens Cuyvers e.a. (2002) verloopt de werking van de WTO efficiënter dan die van de vroegere GATT. *“Vooreerst bezit de WTO een stevige institutionele en juridische basis die bij de GATT ontbrak; ook het vaste secretariaat in Genève is substantieel versterkt. Vervolgens is de WTO, zoals reeds vermeld, bevoegd voor een breder terrein (sic) dat overigens nog kan uitgebreid worden. Ten derde zijn in de WTO bijna alle overeenkomsten effectief multilateraal: in de GATT daarentegen waren er te veel GATT-akkoorden ontstaan waar landen-leden zich niet noodzakelijk toe moesten verbinden (sic). En tenslotte werkt de nieuwe WTO geschillenregeling sneller en effectiever.”*

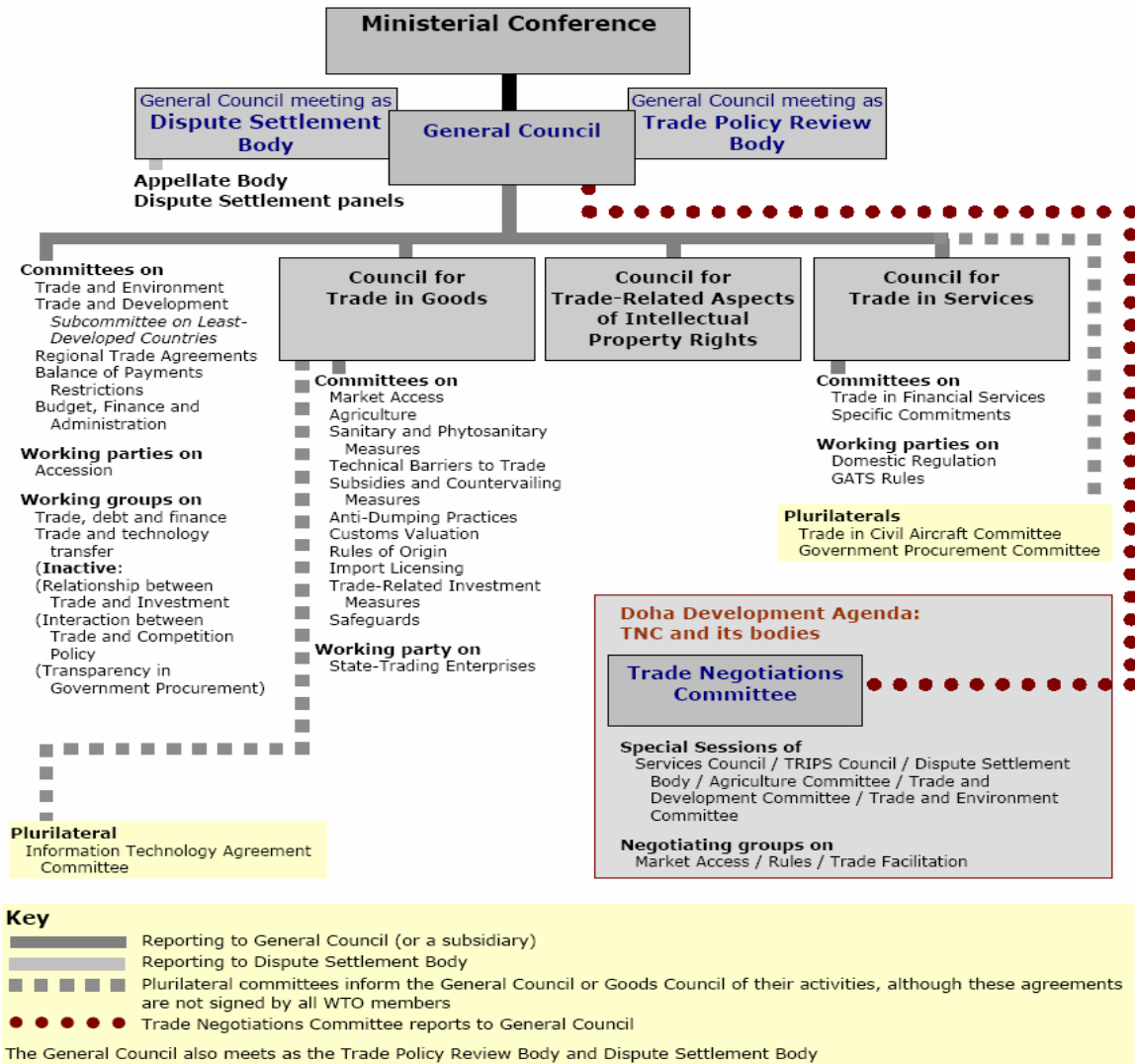
De meest bekende activiteit van de GATT is ongetwijfeld ‘het stimuleren en organiseren van multilaterale onderhandelingen tot verdere liberalisatie van de internationale handel’. Dit blijft ook voor de WTO een doelstelling van groot belang, doch niet van dominant belang.

6.4 Structuur en werking van de WTO

De WTO bestaat uit een kleine 150 leden die ruim 97% vertegenwoordigen van de wereldwijde handel. De beslissingen worden genomen door alle leden en dit gebeurt door middel van consensus. Een meerderheidsstemmig is ook mogelijk maar dit werd tot nu toe nog niet toegepast door de WTO, wel in het verleden door de GATT. (Hoekman, 1995)

Het hoogste beslissingsniveau binnen de WTO gebeurt op de Ministeriële Conferentie die om de twee jaar wordt gehouden. Alle leden bezitten hier slechts één stem. Als we een stap lager gaan binnen de besluitvoering komen we terecht bij de Algemene Raad. Hierin zetelen vooral ambassadeurs in Genève. Deze komen meerdere malen samen per jaar op het hoofdkwartier in Genève. Verder kan men tal van werkgroepen en gespecialiseerde groepen onderscheiden die elke dag interactief samenwerken op

gebieden zoals milieu, ontwikkeling, lidmaatschap, enz... Dit is te zien op de volgende figuur waar het organogram van de WTO wordt weergegeven. (Hoekman, 2002)

Figuur 6.1: Organogram WTO

Bron: www.wto.org

De 'General Council' zorgt voor de lopende zaken. Deze Raad bestaat uit vertegenwoordigers van alle landen-leden die toezicht houden op de betreffende overeenkomsten. Binnen de Raden zijn er Comit es opgericht die toezicht uitoefenen op

de uitvoering van de desbetreffende materies. De Algemene Raad is tevens bevoegd voor de geschillenbeslechting en de periodieke evaluatie.

Er bestaat ook een vast secretariaat te Genève met aan het hoofd een directeur-generaal. Dit secretariaat is er voor alle organen.

Een zeer belangrijk orgaan is het 'Dispute Settlement Body (DSB)'. Hier worden geschillen opgelost die zich kunnen voortdoen tussen de landen-leden. De WTO treedt hier op als een soort scheidsrechter.

6.5 Wat nu juist met de ontwikkelingslanden?

Meer dan 75% van de leden van de WTO zijn ontwikkelingslanden. Alle beslissingen die genomen worden door de WTO vestigen dus extra aandacht op de problematiek binnen deze landen.

De Ministeriële Conferentie in 2001 in Doha gaf hieraan speciale aandacht. Zo had men het vooral over onderhandelingen die een grotere positieve invloed zouden hebben op de ontwikkelingslanden. Men noemt deze nieuwe onderhandelingen de Doha Development Round. De Doha Ronde zou moeten afgerond worden in 2006 maar men vreest hiervoor.

Hiervoor, in 1997, zorgde men al voor een geïntegreerd framework met zes internationale agentschappen om de zwakste ontwikkelingslanden bij te staan en zo hun handelsbekwaamheid te verhogen en veilig te stellen.

De WTO organiseert ongeveer 100 technische samenwerkingsverbanden met ontwikkelingslanden per jaar. Er worden jaarlijks drie cursussen gegeven in Genève

voor overheidsafgevaardigden en regionale seminars worden wereldwijd gegeven met een speciale aandacht voor Afrikaanse landen. Bovendien geeft men tal van opleidingen die gaan van centrale planning tot wereldeconomie. (Hoekman, 2002)

Volgens Finger (1996) moet de WTO fungeren als een leidraad voor multilaterale beslissingen. Volgens hem moet er speciale aandacht worden besteed aan de zinvolheid van richtlijnen en mag er niet worden uitgegaan van winstmaximalisatie. Hij geeft enkele richtlijnen voor een efficiënte werking van de WTO met betrekking tot ontwikkelingslanden:

- Identificeer de kosten en de verliezers
- Ga ervan uit dat de acties niet altijd genomen moeten worden maar enkel bij uitzondering. Deze uitzonderingen mogen niet de regel worden.
- Gebruik een speciale en differentiële aanpak.

6.6 Het IMF

Cuyvers (2002) licht toe: *“De functie van het bewaken van de internationale implicaties van het macro-economische beleid van nationale staten, berust bij de internationale organisatie: het Internationaal Monetair Fonds (IMF)”*

6.6.1 Ontstaan

Deze organisatie is ontstaan aan het einde van WOII omdat er behoefte was aan een vorm van bewaking en een stabiel wisselkoerssysteem. Het IMF werd opgericht op de zogenaamde Conferentie van Bretton Woods in juli 1944. Er werden drie voorwaarden tot toetreding opgelegd voor de landen die lid werden van het IMF. Het land moest een vaste wisselkoerswaarde voor de eigen munt vastleggen. Het was verboden om beperkingen op te leggen op de lopende verrichtingen met het buitenland en elke

verandering in de wisselkoersen moest internationaal worden goedgekeurd. (Cuyvers, 2002)

Oorspronkelijk telde het IMF 30 leden. Dit aantal is gestegen tot 184 in 2006. Door de uitbreiding van het aantal leden is er een verandering ontstaan van de geografische samenstelling.

6.6.2 Doelstellingen

Het hoofddoel van het IMF is het verschaffen van korte termijnleningen voor het aanpassen van de betalingsbalans.

De doelstellingen van het IMF zijn (1) internationale samenwerking promoten door middelen te verschaffen waardoor er over monetaire kwesties kan gediscussieerd worden; (2) ervoor zorgen dat de internationale handel aan uitbreiding doet en dat er een multilateraal systeem is voor internationale betalingen; (3) streven naar wisselkoersstabiliteit en eventuele belemmeringen aanpakken; (4) bronnen op korte termijn beschikbaar maken voor de leden zodat deze een tijdelijk onevenwicht in hun betalingsbalans kunnen corrigeren zonder dat dit een directe impact heeft op de internationale welvaart. (Carbaugh, 2000)

Carbaugh (2000) omschrijft: *“The IMF can be thought of as a bank for the central banks of member nations.”* Sommige landen kunnen te maken hebben met surplussen op de betalingsbalans, andere met tekorten. Als er sprake is van een tekort zal een land gebruik gaan maken van haar internationale reserves, vaak de US Dollar, die steeds zal worden aanvaard als betalingsmiddel door andere landen. Soms zijn er echter niet voldoende dollars aanwezig en kan er een beroep gedaan worden op het IMF. Landen met een surplus zullen hun internationale reserves ter beschikking stellen van het IMF, die op haar beurt zorgt voor verder hulp aan de landen met betalingsproblemen. Op

lange termijn moeten tekorten op de betalingsbalans steeds worden gecorrigeerd, het IMF ziet er op toe dat dit ook werkelijk gebeurt.

6.6.3 Financiering

Volgens Van Houtven (2002) wordt het IMF gefinancierd door twee belangrijke bronnen: quota's en leningen. Quota's vertegenwoordigen de belangrijkste financieringsbron. De grootte van een quota van een land-lid wordt bepaald door het economische en financiële belang van het desbetreffende land in de wereld. Een tweede, maar daarom niet minder belangrijke financieringsbron, zijn de leningen van landen-leden. De inkomsten gebeuren hier vooral door de intresten op de leningen. Daarom is deze financieringsbron geringer dan de vorige. (Carbaugh, 2000)

6.7 De Wereldbank

De Wereldbank werd net als het IMF opgericht door de Conferentie in Bretton Woods in juli 1944. Het verschijnsel waar de bank hulp bood aan een land was een typisch Amerikaans fenomeen. Zo ontstond de International Bank for Reconstruction and Development. (IBRD), nu uitgegroeid tot de volledige Wereldbank. Het werd een gespecialiseerde instelling van de UN met hoofdzetel in Washington DC. Er werd vooral veel aandacht geschonken aan heropbouw en in mindere mate aan ontwikkeling. Dit was een hinderpaal voor de vele ontwikkelingslanden die aanwezig waren op de Conferentie. Hun prioriteit lag voornamelijk bij ontwikkeling en in mindere mate bij heropbouw. (Williams, 1994)

6.7.1 Structuur

De Wereldbank kan gezien worden als een coöperatieve organisatie met de 184 landen-leden als aandeelhouders. Deze landen-leden worden vertegenwoordigd door een 'Board of Governors'. Deze zijn de ultieme beleidsmakers binnen de Wereldbank. Dit zijn meestal ministers van financiën of ontwikkeling van de landen-leden. Er wordt één maal per jaar samengekomen met de 'Board of Governors' van het IMF. (www.worldbank.org)

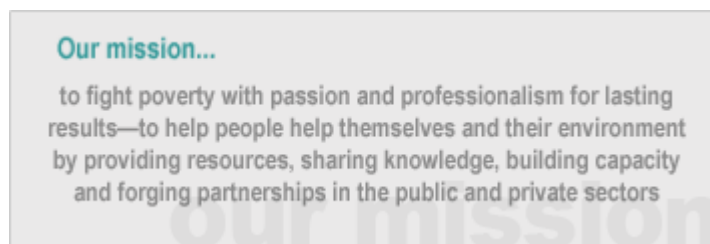
Het IBRD werd opgericht met als doelstellingen (1) de naoorlogse wederopbouw van Europa te financieren en (2) om financiële en technische hulp te bieden aan de minder ontwikkelde landen. De hoofdtaak van de Wereldbank vandaag is het bijdragen als ontwikkelingsinstelling tot de economische ontwikkeling en armoedebestrijding in de Derde Wereld via het verlenen van lange termijnkredieten. (De Sitter, 1993)

De Sitter (1993) beschrijft tevens de structuur van de Wereldbank Groep. Het bestaat uit vijf instituten die dicht met elkaar verweven zijn: *De Internationale Bank voor Reconstructie en Ontwikkeling* (IBRD), *De Internationale Ontwikkelingsvereniging* (IDA), *De Internationale Financieringscorporatie* (IFC), *De Multilaterale Investeringsgarantie-instelling* (MIGA) en *Het International Centre for Settlement of Investment Disputes*. (ICSID)

De Hoofddoelstelling van de IBRD de eerste jaren van haar bestaan was het verlenen van leningen voor het herstel van landen die door de tweede wereldoorlog waren getroffen. Achteraf werd er vooral aandacht besteed aan de problematiek van de ontwikkelingslanden. De IBRD bestaat uit twee dochtermaatschappijen; de IDA en de IFC. De IDA was er als een buffer voor landen die niet genoeg hadden aan de steun van de IBRD. De IFC houdt zich dan weer meer bezig met de private sector door het

verlenen van financiële en technische hulp. Het MIGA moedigt vooral de investeringen van het buitenland in minder ontwikkelde landen aan. Zij is er als buffer voor de investeerders omdat deze vaak grote risico's meten nemen. Het ICSID gaat fungeren als scheidsrechter tussen de buitenlandse investeerders en de desbetreffende ontwikkelingslanden. (Worldbank, 2005)

6.7.2 Missie

Boughton (1995) schrijft dat de hoofddoelstelling van de Wereldbank is de wereldwijde armoede drastisch te verminderen. Men wil de 'Millennium Development Goals' halen. De missie bestaat erin om hulp te bieden aan ontwikkelingslanden en de inwoners ervan door samen te werken met tal van partners. Hiervoor (1) installeren ze een gepast klimaat voor vreemde investeerders, (2) zorgen ze voor meer tewerkstelling en economische groei en (3) trachten ze ook de armere bevolking te betrekken in het productieproces.

6.8 De UNCTAD

6.8.1 Korte historiek

UNCTAD staat voor United Nations Conferences on Trade and Development en is opgericht in Genève in 1964. Deze organisatie is er echt voor de ontwikkelingslanden. Ontwikkelingslanden kunnen gaan aankloppen bij UNCTAD en vragen om steun. In de

vroege jaren '60 was er een groeiend belang naar de plaats van ontwikkelingslanden in de internationale handel. Dit leidde tot de oprichting van een gespecialiseerde conferentie die moest instaan voor de problematiek van de ontwikkelingslanden. Zo creëerden de ontwikkelingslanden de G77 om te kunnen stemmen voor hun belangen. (UNCTAD, 2005)

6.8.2 Doelstellingen

Salvatore (2004) geeft een opsomming van de eisen van ontwikkelingslanden die kunnen worden ingewilligd door UNCTAD (1) internationale goederenovereenkomsten, (2) privileges omtrent de toegang tot vreemde markten, (3) het verwijderen of verminderen van handelsbarrières, (4) het verhogen van de transfers voor technologische bijstand, (5) de jaarlijkse hulp aan ontwikkelingssamenwerking verhogen en (6) een groter aandeel voor ontwikkelingslanden in het internationale besluitvormingsproces.

UNCTAD legt zich toe op de volgende taken: (1) handel en goederen, (2) investeringen, technologie en ontwikkeling van de industrie, (3) macro-economisch beleid, schuldfinanciering en financiering van de ontwikkeling. Bovenal heeft UNCTAD een speciaal programma voor de ontwikkelingslanden waarin het op zoek gaat naar de specifieke noden van deze landen en tracht de overeenkomsten te onderzoeken tussen de gekozen strategie en de werkelijk verminderde armoede. (www.unctad.org)

6.8.3 Relatie met andere organisaties

UNCTAD werkt samen met tal van andere organisaties zowel binnen als buiten het systeem van de Verenigde Naties. Zo werkt men nauw samen met de WTO en de ITC.

UNCTAD en de WTO werken samen om te zorgen voor het beter functioneren van het multilaterale handelssysteem. In april 2003 werd er bijvoorbeeld een 'Memorandum of Understanding' ondertekend door beide partijen waarin men besloten heeft om samen te werken op het gebied van technische bijstand en gezamenlijke studies te houden over bepaalde kwesties. Het is ook zo dat de intergouvernementele besluiten meestal door dezelfde overheidsvertegenwoordigers genomen worden.

De ITC (International Trade Centre) wordt gesponsord door UNCTAD en de WTO voor de operationele aspecten van de ontwikkeling van de internationale handel. De ITC houdt zich het meeste bezig met het verlenen van technische bijstand aan de bedrijven zelf die gevestigd zijn in ontwikkelingslanden.

UNCTAD werkt overigens samen met regionale commissies van de Verenigde Naties, Instituties die voortkomen uit Bretton Woods en andere intergouvernementele lichamen zoals het IMF en de Wereldbank.

(UNCTAD, 2005)

7 De Doha Ronde

7.1 Korte historiek

De huidige 'Doha Development Agenda' met betrekking tot de multilaterale handelsbetrekkingen werd opgesteld tijdens de vierde Ministeriële Conferentie van de WTO die gehouden werd in Doha, Katar in november 2001. De 148 WTO-leden buigen zich in de Doha-ronde over een verdere vrijmaking van de wereldhandel. In theorie besteden ze daarbij vooral aandacht aan de belangen van de ontwikkelingslanden. De WTO-onderhandelingen, opgestart in Doha, Qatar in 2001, hadden eigenlijk in 2003 al tot resultaten moeten leiden. Maar toen mislukte de WTO-top in het Mexicaanse Cancún, doordat een grote groep ontwikkelingslanden in opstand kwam. Zij vonden dat er door de rijke landen te weinig rekening werd gehouden met hun belangen. De Doha-ontwikkelingsronde kwam daarmee zo goed als tot stilstand. Wat belangrijk is, is dat de Doha Agenda het heeft over onderhandelingen met betrekking tot de landbouw en de diensten. Op deze gebieden werd tijdens de Uruguay Ronde al verder ingegaan omdat deze toch van groot belang zijn voor de ontwikkelingslanden. Om de Doha Ronde vooruit te helpen moeten de EU en de VS verder blijk geven van verantwoordelijkheidsgevoel en bereidheid om moeilijke beslissingen te nemen inzake de hervorming van de landbouw.

7.2 Doha Ronde en landbouw

Het algemene doel van de onderhandelingen op landbouwgebied is vorderingen te maken in de richting van een eerlijk en marktgericht handelssysteem. Daarbij moet recht

worden gedaan aan het werk dat in dit verband reeds is verricht in het kader van artikel 20 (3) van de bestaande WTO-overeenkomst inzake de landbouw.

Voor de drie handelsthema's **markttoegang**, **uitvoersubsidies** en **interne steun** geldt dat uit de formulering duidelijk blijkt dat met de verbintenis om over deze thema's te onderhandelen niet wordt vooruitgelopen op het eindresultaat. Wat de markttoegang betreft, wordt gesproken over alomvattende onderhandelingen die op wezenlijke verbeteringen zijn gericht. Dat houdt in dat over alle onderwerpen moet worden gediscussieerd. Zo heeft de EU reeds duidelijk gemaakt dat de kwestie van de geografische aanduidingen op producten een van die onderwerpen is. Wat uitvoersubsidies betreft gaat het om verlagingen van alle vormen van uitvoersubsidies. Het gaat om verlagingen met het oog op een geleidelijke afschaffing maar dit betekent niet dat het resultaat van de onderhandelingen al van tevoren vaststaat. Wat interne steun betreft, is er sprake van aanzienlijke verlagingen van de handelsversturende steun. Ook dit strookt met het EU-mandaat, waarin de Gemeenschap zich bereid verklaart over verlagingen van de steun te onderhandelen met behoud van de concepten van een „blue box” en een „green box”.

Veel aandacht is er ook voor een **bijzondere en gedifferentieerde behandeling** van de ontwikkelingslanden. Ook dit is in overeenstemming met het EU-mandaat, waarin de EU zegt het ermee eens te zijn dat de nieuwe ronde de ontwikkelingslanden voordelen moet brengen en hun integratie in het internationale handelssysteem moet ondersteunen.

Wat **niet-commerciële punten van zorg** betreft wordt er uitdrukkelijk verwezen naar de reeds door leden ingediende voorstellen. De EU heeft in haar voorstellen in het bijzonder de nodige aandacht besteed aan de multifunctionele rol van de landbouw, met name wat het milieu betreft, plattelandsontwikkeling, voedselveiligheid, consumentenbescherming, onder meer door etikettering, en dierenwelzijn.

Vele voorstellen tot het verlagen van douanerechten, exportsubsidies en het verlenen van binnenlandse steun werden reeds ingediend door de landen-leden. Nu is het enkel nog afwachten tot alles goedgekeurd wordt.

(WTO, 2005)

7.3 Reacties en kritiek

Vriend en vijand zijn het erover eens dat de nieuwe WTO-raamovereenkomst slechts een zeer globaal ontwerpakkoord is, dat alleen richtingen aangeeft op hoofdlijnen. De meningen lopen uiteen als het gaat om hoe het raamwerk geïnterpreteerd moet worden. Zo benadrukt de Nederlandse minister Brinkhorst de positieve effecten die deze intentieverklaring nu al zal hebben op de wereldhandel, vooruitlopend op het sluiten van een definitief akkoord. Tegelijkertijd hoeven volgens Frankrijk de Europese boeren zich geen zorgen te maken over de 'doorbraak' op het landbouwdossier: omdat er geen datum is afgesproken, zullen de landbouwsubsidies waarschijnlijk op zijn vroegst pas tussen 2015 en 2017 worden afgebouwd. De Europese landbouwbegroting ligt in elk geval tot 2013 vast. Volgens Novib-directeur Adrie Papma houden de geïndustrialiseerde landen vooral vast aan hun eigenbelang. Papma spreekt zijn teleurstelling uit dat het ook nu weer niet lijkt te lukken om de handelsregels zodanig te hervormen dat ook de armen er iets aan hebben. Toch zijn grote ontwikkelingslanden als Brazilië en India, die destijds het verzet in Cancún aanvoerden, met de raamovereenkomst akkoord gegaan. Landen als Brazilië en India die officieel tot de ontwikkelingslanden worden gerekend, hebben uiteindelijk andere belangen dan de minst ontwikkelde Afrikaanse landen. Het zijn dan ook de rijkere ontwikkelingslanden die vooral zullen profiteren van de afspraken over subsidies en exportbeperkende maatregelen in de landbouw. (www.gats.nl)

Toch is er ook veel kritiek, met name van de kant van niet-gouvernementele organisaties:

- op het gebied van markttoegang voor industriële producten kan de overeenkomst de ondergang betekenen van industrieën in ontwikkelingslanden. Het voorliggende raamwerk voor de handel in vooral industriële goederen (National Agri-Marketing Association) versterkt het risico dat lokale bedrijvigheid het onderspit zal delven tegen een toevloed aan goedkope importen. (Third World Network)
- de NAMA-bepalingen dreigen ten koste te gaan van de industrie in arme landen, waardoor deze landen zullen worden teruggeworpen op schadelijke en niet-duurzame exploitatie van natuurlijke hulpbronnen die geheel dan wel gedeeltelijk geliberaliseerd dreigen te worden. (Friends of the Earth)
- de landbouwsubsidies van de EU en de VS blijven in het nieuwe raamwerk goeddeels buiten schot. Zij kunnen hun landbouwsteun blijven aanwenden om landbouwproducten te blijven dumpen in ontwikkelingslanden. Tegelijkertijd kunnen ontwikkelingslanden worden gedwongen om beschermende maatregelen op te heffen die tot doel hebben hun autonomie op het gebied van voedselvoorziening veilig te stellen. (Friends of the Earth)
- de schijnbare concessies van de VS op het gebied van katoen - een voor ontwikkelingslanden zeer belangrijk exportproduct - zijn niet bindend en garanderen niet een einde te maken aan de schadelijke praktijken van dat land (Novib)
- de dienstensectoren van ontwikkelingslanden zijn onvoldoende ontwikkeld om te kunnen concurreren met dienstenaanbieders uit de industrielanden. De snelle marktopening in diensten, waar nu op wordt ingezet, is vaak niet in het belang van nationale doelstellingen van ontwikkelingslanden. (Third World Network)
- de noodzakelijke hervormingen zijn uitgebleven: de raamovereenkomst bevat geen concrete toezeggingen op belangrijke kwesties voor ontwikkelingslanden,

zoals uitzonderingsbepalingen en voorkeursbehandelingen voor arme landen. Ook is er niets opgenomen over het stabiliseren van grondstoffenprijzen op de wereldmarkt, noch over de noodzaak om bestaande WTO-regels zo te herzien dat de implementatieproblemen waar arme landen mee worstelen worden opgelost. (World Development Movement)

- de onderhandelingen reflecteren vooral de belangen van de VS, de EU en Australië en India en Brazilië als representanten van de rijkere ontwikkelingslanden. Voor de belangen van de armste landen is veel te weinig aandacht. (World Development Movement)
- voor veel ontwikkelingslanden was het tijds kader onvoldoende om de tekst werkelijk grondig op zijn merites te kunnen analyseren. (Third World Network)
- de ontwikkelingslanden zijn met allerlei lokkertjes en pressiemiddelen zwaar onder druk gezet om akkoord te gaan met een raamwerk dat op talloze punten tegen hun belangen indruist. Zo dreigde Japan bijvoorbeeld om ontwikkelingshulp stop te zetten aan landen die bij de onderhandelingen tegen Japanse belangen in zouden gaan. (Focus on the Global South)

8 De Millenniumdoelstellingen

De Millenniumdoelstellingen, ofwel United Nations Millennium Development Goals zijn een aantal doelstellingen waarvan alle 191 VN-lidstaten hebben aangegeven dat ze deze willen bereiken. De United Nations Millennium Declaration, ondertekend in september 2000, verbindt de leden hieraan. De Millenniumdoelstellingen zijn samen te vatten in een achttal doelen, tenzij anders vermeld moeten deze doelen worden behaald in 2015.

8.1 Doelen

1) Het uitbannen van armoede en honger

- Het halveren van het aantal mensen dat rond moet komen van minder dan een dollar per dag.
- Het halveren van het aantal mensen dat lijdt aan honger.

2) Het bereiken van een universele basiseducatie

- Zorg dragen dat jongens en meisjes een volledige basisopleiding krijgen.

3) Gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen

- Het uitbannen van geslachtsdiscriminatie in primair en secundair onderwijs. Bij voorkeur voor 2005, en op alle niveaus voor 2015. Daarnaast moeten de leden gelijke rechten voor mannen en vrouwen in het algemeen bevorderen.

4) Kindersterfte tegengaan

- Het sterftecijfer van kinderen, jonger dan vijf jaar, met tweederde terugdringen.

5) Het tegengaan van moedersterfte

- Een reductie van het aantal gevallen van moedersterfte met driekwart.

6) Het uitbannen van HIV/AIDS, malaria en andere ziektes

- Het stoppen en terugdringen van de verspreiding van HIV/AIDS.
- Het stoppen en terugdringen van gevallen van malaria en andere ziektes.

7) Het verzekeren van een duurzame omgeving

- De principes van duurzame ontwikkeling integreren in overheidsbeleid en -programma's; het verlies van natuurlijke bronnen tegengaan.
- Het deel van de bevolking zonder duurzame toegang tot veilig drinkwater verkleinen.
- Het bereiken van een significante verbetering in het leven van minstens 100 miljoen mensen in sloppenwijken, voor 2020.

8) Het ontwikkelen van een wereldwijde samenwerking voor ontwikkeling

- Verdere ontwikkeling van een open handels- en financieel systeem, gebaseerd op regelgeving, voorspelbaar en niet-discriminerend. Plus toewijding aan goed bestuur, ontwikkeling en armoedebestrijding op nationaal en internationaal niveau.
- Tegemoetkomen aan de noden van de minst ontwikkelde landen. Inclusief toeslag- en quotumvrije toegang voor hun exportproducten, lastenverlichting voor arme landen met een extreme staatsschuld, kwijtschelding van officiële bilaterale schulden en een guller ontwikkelingsbeleid ten opzichte van armoedereductie.
- Tegemoetkomen aan de speciale noden van onontsloten ontwikkelende eilandstaatjes.

- Begripvol omgaan met de schuldenlast van ontwikkelingslanden door middel van nationale en internationale maatregelen om tot een, op de lange termijn, beheersbare schuld te komen.
- Het, in samenwerking met ontwikkelende landen, ontwikkelen van goed en productief werk voor jongeren.
- Het, in samenwerking met de farmaceutische industrie, toegang verschaffen tot betaalbare en noodzakelijke medicatie in de zich ontwikkelende landen.
- Het, in samenwerking met de private sector beschikbaar maken van nieuwe technologieën, hoofdzakelijk van informatie- en communicatietechnologie.

(Wikipedia, 2006)

8.2 Stand van zaken

1. Het uitbannen van armoede en honger

In 1990 waren er 1,2 miljard mensen die leefden in extreme armoede, dus van minder dan een dollar per dag. In 2005 zijn er echter nog steeds 1 miljard mensen die leven in extreme armoede, daarnaast lijden 800 miljoen honger of is er sprake van ondervoeding.

Vooraf in Azië is er sprake van een sterke daling van armoede. Het aantal mensen dat leeft van minder dan een dollar per dag is tussen 1990 en 2001 met bijna een kwart miljard gedaald. Dit is mede te danken aan de economische ontwikkeling in deze regio en dan met name in India en China. Echter in sub-Sahara Afrika is er sprake van achteruitgang. Het gemiddelde inkomen van mensen die leven van minder dan een dollar per dag is namelijk gedaald.

In Oost- en Zuidoost Azië is er sprake van een sterke daling van het aantal mensen dat honger lijdt. Maar ook met betrekking tot honger is er niet slechts verbetering. In de regio's die hier het zwaarst onder lijden, Zuid-Azië en sub-Sahara Afrika is het aantal mensen dat honger lijdt met vele tientallen miljoenen mensen gestegen.

Inspanning om honger en armoede te bestrijden lijden vaak onder natuurrampen en conflicten. Andersom leiden honger en armoede ook vaak tot situaties waarin conflicten niet ondenkbaar zijn. De meeste slachtoffers van grootschalige conflicten tussen 1994 en 2003 zijn gevallen in sub-Sahara Afrika en in West en Zuid-Azië. Dit zijn tevens de gebieden waar men zwaar onder honger en armoede lijdt.

2. Het bereiken van een universele basiseducatie

Een belangrijk onderdeel van de basiseducatie is het voltooien ervan. Het gaat in de doelstellingen niet slechts om het volgen van onderwijs maar bovenal om het voltooien ervan. Dit laatste wordt bemoeilijkt door bijvoorbeeld Aids. Hierdoor verliezen veel kinderen hun leraar of moeten ze thuis helpen als één van de ouders ziek wordt.

Op het moment zijn er ongeveer 115 miljoen kinderen die in de leeftijdsgroep zitten om basisonderwijs te volgen, maar dit niet doen. Vooral in sub-Sahara Afrika, in Zuid-Azië en in Oceanië is vooruitgang te boeken op het volgen van basisonderwijs. Het volgen van basisonderwijs is sterk gerelateerd aan het inkomen van de ouders. De kinderen met ouders in de groep van 20% armste volgen 3 keer minder vaak basisonderwijs dan kinderen met ouders in de rijkste 20%. In bijna alle 'ontwikkelingslanden' voltooien meer jongens dan meisjes basisonderwijs.

3. Gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen

Aan gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen moet nog hard gewerkt worden. Gemiddeld volgen ongeveer 95 meisjes op 100 jongens basisonderwijs. Dit verschil wordt echter groter in hoger onderwijs, zoals bijvoorbeeld het voortgezet onderwijs.

Vrouwen hebben minder vaak een betaalde baan dan mannen. In Zuid en West-Azië en Noord-Afrika is dit verschil het grootst. Hier is ongeveer 20% van de betaalde werknemers een vrouw. Daarnaast werken gemiddeld meer vrouwen in banen met een lage 'status' en verrichten zij meer onbetaald werk dan mannen. Het verschil tussen mannen en vrouwen is vooral groot in hoge posities. Hier is sprake van een verbetering tussen 1990 en 2005, maar nog steeds is gemiddeld minder dan 20% van de parlementsleden een vrouw. Rwanda is hier een zeer positieve uitschieter, sinds de verkiezingen in 2003 is 49% van de parlementsleden een vrouw. Geen enkel ander land is dichterbij een gelijke verdeling gekomen.

4. Kindersterfte tegengaan

Jaarlijks sterven bijna 11 miljoen kinderen voor hun vijfde verjaardag, dit zijn er ongeveer 30 000 per dag. Het grootste deel van deze kinderen leeft in 'ontwikkelingslanden' en hun dood had in veel gevallen voorkomen kunnen worden door vaccinatie tegen of behandeling en preventie van ziektes. Denk hierbij aan vaccinatie tegen de mazelen, antibiotica of behandeling tegen uitdroging bij diarree.

De meeste kinderen sterven in sub-Sahara Afrika en in Zuid-Azië met resp. 172 en 90 sterfgevallen per 1000 levendgeborenen. Ter vergelijking, in Europa sterven er gemiddeld 21 kinderen per 1000 levendgeborenen. In sub-Sahara Afrika is het sterfgetal gedaald van 185, in 1990, naar 172, in 2003, per 1000 levendgeborenen. Hier is dus nog een lange weg te gaan om het millenniumdoel te bereiken. Ditzelfde geldt voor

Zuid-Azië, maar hier is wel sprake van een grotere daling, zowel absoluut als relatief, van het aantal sterfgevallen tussen 1990 en 2003.

5. Het tegengaan van moedersterfte

Jaarlijks sterven een half miljoen vrouwen bij de geboorte van hun kind. Een veelvoud van dat aantal raakt ernstig gewond of raakt deels gehandicapt tijdens de geboorte van hun kind.

Landen die reeds een laag moedersterftecijfer hebben, hebben hier nog meer vooruitgang geboekt. Er is echter weinig vooruitgang geboekt in landen met een hoog moedersterftecijfer. Om dit te bereiken, moet de aanwezigheid van doktoren, verpleegkundigen of vroedvrouwen bij geboortes verhoogd worden. Deze mensen kunnen complicaties voorkomen en herkennen en weten hoe ze bij complicaties moeten handelen. Daarnaast moeten vrouwen, zo nodig, op tijd een ziekenhuis kunnen bereiken als er complicaties optreden.

6. Het uitbannen van HIV/AIDS, malaria en andere ziektes

Naar schatting waren er in 2004 39 miljoen mensen geïnfecteerd met HIV. Daarnaast neemt het aantal geïnfecteerden nog steeds toe. Thailand en Uganda hebben hier echter wel vooruitgang geboekt. Zij hebben de spreiding van HIV kunnen stoppen en het aantal geïnfecteerden neemt daar af. Echter in Europa en delen van Azië neemt de spreiding van HIV zeer sterk toe. In Europa was in 1990 0,03% van de bevolking tussen 15 en 49 jaar besmet met HIV, in 2004 was dit opgelopen tot 1,2%.

Aangezien HIV/AIDS niet te genezen is, zal men zich vooral moeten richten op preventie hiervan. Het grootste probleem hierbij is voorlichting. Veel mensen weten niet hoe ze zelf besmetting kunnen voorkomen. Echter ook met behandeling valt nog grote

voortgang te boeken. Behandeling verlengt namelijk de levens van besmette mensen en verkleint de kans dat zwangere vrouwen HIV doorgeven aan hun kinderen. Op het moment ontvangt slechts een klein deel van de besmette mensen de benodigde behandeling, vele miljoenen mensen ontvangen geen behandeling.

Ook op het gebied van andere ziektes moet nog veel voortgang worden geboekt. Zo sterven er jaarlijks 1 miljoen mensen aan Malaria en 1,7 miljoen mensen aan Tuberculose. Het verspreiden van muskietennetten, behandeld met insecticiden, is één van de belangrijkste methodes om Malaria te voorkomen. Daarnaast zijn er nieuwe medicijnen voor deze ziekte ontwikkeld die steeds beter beschikbaar zijn in gebieden waar de ziekte voorkomt.

7. Het verzekeren van een duurzame omgeving

Veel landen hebben toegezegd in overheidsbeleid rekening te houden met duurzame ontwikkeling. Echter de resultaten hiervan laten te wensen over. De grootte van beschermde natuurgebieden neemt toe, maar nog steeds sterven diersoorten uit en verdwijnen hun leefgebieden. Eén van de grootste problemen is echter de uitstoot van broeikasgassen, de grootste uitstoot hiervan komt uit de rijkere landen, hoewel de gevolgen alle landen treffen. Vandaar dat er veel internationale samenwerking nodig is om duurzame ontwikkeling te bewerkstelligen. Dat dit mogelijk is, is met het probleem met de ozonlaag gebleken. Het gebruik van stoffen die schadelijk zijn voor de ozonlaag is tussen 1990 en 2002 drastisch gedaald.

Op het gebied van toegang tot schoon drinkwater is in de jaren negentig sterke voortgang geboekt. Vandaag de dag zijn er echter naar schatting nog steeds 1 miljard mensen die geen toegang hebben tot schoon drinkwater en een geschatte 2,6 miljard mensen die geen toegang hebben tot toiletten en dergelijke. Op dat gebied is dan ook nog een sterke inzet nodig voor verbeteringen.

Tussen 1990 en 2001 is het aantal sloppenwijkbewoners met ongeveer 200 miljoen mensen gestegen dit brengt het aantal sloppenwijkbewoners op ongeveer 1 miljard mensen, mede hierom is er verbetering nodig van de drinkwatervoorziening en volksgezondheid. In sloppenwijken is vaak sprake van overbevolking, onveiligheid, hoge werkloosheid, slechte drinkwatervoorziening en volksgezondheid en gebrek aan riolering.

8. Het ontwikkelen van een wereldwijde samenwerking voor ontwikkeling

Een belangrijk onderdeel van de millenniumdoelen is het besef dat de strijd tegen armoede er één is van alle landen. Daarnaast zullen alle landen ervan profiteren als armoede wordt uitgebannen. Volgens de 'Millennium Declaration' moeten ontwikkelingslanden blijven werken aan een sterke economie om hun eigen ontwikkeling te garanderen. Ontwikkelde landen zullen de armere landen helpen met handel, kwijtschelding van schulden en giften.

In de huidige situatie bestaat hulp aan de armste landen vooral uit giften en hulp aan de rijkere arme landen vooral uit handel. Een steeds belangrijke bron van hulp wordt gevormd door migranten in ontwikkelde landen die geld sturen naar hun land van herkomst. Eén van de adviezen van de Verenigde Naties is om 0,7% van het nationale inkomen te gebruiken voor hulp aan ontwikkelingslanden, slechts vijf landen voldoen daaraan, dit zijn Denemarken, Nederland, Luxemburg, Noorwegen en Zweden. Daarnaast gaat een groot deel van de hulp naar hulp bij de schuldenlasten, vaak is dit het geval bij landen die schulden al niet meer terugbetalen. Zodoende heeft die hulp geen directe invloed op het terugdringen van armoede.

Een ander belangrijk aspect van dit millenniumdoel is het aanmoedigen van eerlijke en vrije handel. Dit betekent dat importheffingen op goederen uit ontwikkelingslanden

moeten worden opgeheven. Deze importheffingen zijn het laatste decennium vrijwel onveranderd gebleven. Daarnaast lijden ontwikkelingslanden onder de subsidies die rijke landen geven aan hun landbouwers. Vaak vormen landbouwproducten de belangrijkste exportproducten voor een ontwikkelingsland.

De digitale kloof tussen rijke en arme landen is ook een punt van aandacht. Terwijl in rijkere landen een zeer groot deel van de bevolking toegang heeft tot Internet of een mobiele telefoon heeft, is dit in arme landen zeker niet het geval. De spreiding van telefonie, computers en Internet neemt wel toe in ontwikkelingslanden, maar zij lopen nog ver achter ten opzichte van rijke landen. Slechts ongeveer 5% van de mensen in ontwikkelingslanden heeft toegang tot Internet. Het beschikbaar maken van (nieuwe) technologie aan armere landen is dus ook een belangrijk aspect van de millenniumdoelen.

(Verenigde Naties, 2006)

9 Economische ontwikkeling

9.1 Begrip

Sen (1998) geeft een definitie van ontwikkeling in termen van de algemene vrijheid die een persoon geniet om een leven te leiden dat hij/zij als zinvol kan ervaren. Hij bekijkt ontwikkeling als een proces waarbij de onvrijheden worden weggewerkt en de vrijheden worden gecreëerd. Volgens hem is menselijke vrijheid het belangrijkste instrument om ontwikkeling te realiseren. Vanuit deze definities zou moeten blijken dat ook het concept 'economische ontwikkeling' een diepgaande humane betekenis heeft.

Cuyvers (2002) definieert economische ontwikkeling als het proces waarbij het reële inkomen per capita van een land toeneemt over een lange tijdsperiode. Hij heeft het dan minstens over een periode van twintig tot dertig jaar. Economische ontwikkeling mag echter niet verward worden met economische groei. Dit betekent een verhoging van de output binnen een reeds goed uitgebouwde economische structuur.

Om van echte economische ontwikkeling te kunnen spreken is een gelijkmatige verspreiding van de toename in de levensstandaard noodzakelijk. Deze welvaartstoename moet dus over alle lagen van de bevolking verspreid worden. Als we economische ontwikkeling trachten weer te geven op een grafiek geeft dit een transformatiecurve die steeds naar buiten zal verschuiven. Dit kan bereikt worden door twee fenomenen: (1) een stijging van de hoeveelheid beschikbare hulpbronnen of (2) een grotere output met de bestaande hulpbronnen. Dit laatste kan ontstaan doordat er een verbetering van de productiefactoren of het productieproces optreedt. Traditioneel bekijkt men economische ontwikkeling meestal door kapitaalvorming en is men ervan

overtuigd dat er een direct verband bestaat tussen de productiemogelijkheden en de kapitaalvorming.

Er kan worden vastgesteld dat in de geïndustrialiseerde landen de economische ontwikkeling meestal bereikt wordt door een technologische vooruitgang waar in de ontwikkelingslanden dit ontstaat door de toevoeging van kapitaal. Ook onderwijs en gezondheidszorg dragen hun steentje bij tot economische ontwikkeling. Ze worden beschouwd als 'human capital' en ook als 'gedeeltelijke consumptiegoederen'. Economische ontwikkeling wordt meer veroorzaakt door human capital dan men eerst dacht. Men gaf de voorkeur aan een benadering op basis van het fysisch kapitaal maar sinds een kleine tien jaar wordt ook deze nieuwe vorm van kapitaal naar voren geschoven. Cuyvers (2002) noemt dit de 'theorie van het sociaal kapitaal' en stelt vast dat de sociale relaties een belangrijke invloed uitoefenen op de economische ontwikkeling van de sociale relaties in een samenleving.

9.2 Economische onderontwikkeling

Economische onderontwikkeling blijft de dag van vandaag toch voortbestaan. Dit fenomeen is te veelzijdig en complex om het te verklaren vanuit een eenduidige eenvoudige redenering. Er worden dikwijls een aantal algemene verklaringen naar voren geschoven als oorzaak voor de economische achterstand van ontwikkelingslanden.

Allereerst is er het argument van de koloniale uitbuiting. De stelling die de dag van vandaag door vele economen wordt gehanteerd is dat de ontwikkelingslanden de nadelige gevolgen van deze koloniale periode niet meer kunnen inroepen om een falend binnenlands ontwikkelingsbeleid te verklaren. Dit geldt ook voor de politiek-economische

dominantie van de geïndustrialiseerde landen. Er wordt vooral gewezen naar het eigen falende ontwikkelingsbeleid als oorzaak van onderontwikkeling.(Cuyvers, 2002)

Wat terecht wel als belangrijke oorzaak voor onderontwikkeling kan worden gezien is de politieke instabiliteit waarmee vele ontwikkelingslanden te kampen hebben. In deze landen is er vaak een tekort aan openbare orde en recht waardoor de centrale overheden falen in hun taakvervulling.

De beschikbaarheid van efficiënte productie- en organisatiemethoden zijn van cruciaal belang om economische ontwikkeling en economische groei te genereren. Landen waar deze methoden niet beschikbaar zijn, beschikken over onvoldoende kwantiteit en kwaliteit van kapitaal en technologie en dus managementmethoden. Door sommige economen wordt economische onderontwikkeling gezien als een vicieuze cirkel. Eenmaal gevangen in de onderontwikkeling mondt dit uit in armoede en economische stagnatie.

Cuyvers (2002) bestempeld deze verklaringen aan de hand van een vicieuze cirkel als oppervlakkig en ontoereikend omdat ze volgens hem louter gebaseerd zijn op de symptomen van economische onderontwikkeling. *“Men moet trachten om voldoende productieve investeringen te genereren en betere technologieën of managementmethoden te introduceren als men economische ontwikkeling op gang wil brengen.”*

Een vierde, populaire maar misleidende verklaring verwijst naar de dikwijls zeer grote omvang en hoge groei van de bevolking in vele ontwikkelingslanden. Cuyvers (2002) stelt bij nader toezien vast dat een te hoge bevolkingsgroei meer een gevolg is dan een oorzaak van economische onderontwikkeling. *“Mensen zijn niet arm omdat ze teveel kinderen hebben maar ze hebben teveel kinderen omdat ze arm zijn”* Dit sluit niet uit dat een sterke bevolkingsgroei de economische ontwikkeling afremt. Er kan algemeen

gesteld worden dat de invloed van een groeiend bevolkingsaantal op de economische ontwikkeling van een land veelal positief is wanneer de output binnen dit land voldoende en duurzaam stijgt. Als dit niet het geval is dan belemmert een toenemend bevolkingsaantal inderdaad de ontwikkeling. De nettoproductie van een individu is dan kleiner als de nettoconsumptie die hij nodig heeft. Een stijgende bevolking absorbeert grote hoeveelheden voedsel en andere hulpbronnen die men alternatief had kunnen aanwenden voor een vergroting van de individuele consumptie of voor kapitaalvorming. De problematiek van de bevolkingsgroei in de wereld is nauw verweven met duurzame ontwikkeling.

Het is dan ook nuttig om even in de marge te vermelden dat de industrielanden met 20% van de wereldbevolking ongeveer 80% van de hulpbronnen zoals energie, water, grondstoffen,... verbruiken.

In vele landen leidt ook een foutief binnenlands sociaal economisch beleid tot het ontbreken van economische ontwikkeling. Dit kan zelfs het geval zijn wanneer aan de basisvereisten van openbare orde, recht en politieke stabiliteit voldaan is. Deze zijn immers een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde voor economische ontwikkeling. Wat de regeringen moeten doen is een gepaste visie aannemen en vooral responsabilisering van de gehele bevolking prioriteit geven. Zo moet er voldoende aandacht geschonken worden aan onderwijs, huisvesting, gezondheidszorg naast economische groei, prijsstabiliteit, tewerkstelling,...

Vervolgens is het zeer belangrijk dat de overheden hun taken ook efficiënt en effectief uitvoeren en niet 'leven op de kap van de bevolking'. De overheid draagt dus enkel bij tot een doelmatig en evenwichtig ontwikkelingsbeleid wanneer er op alle niveaus en terreinen goed wordt bestuurd. Vele politieke leiders kiezen ervoor een populistisch sociaal-economisch beleid in te voeren en niet goed functionerende overheidsdiensten te overbemannen. Hierdoor wordt een beleid gevoerd dat niet de meerderheid van de

bevolking ten goede komt en dus de echte economische ontwikkeling hypothekeert. (Cuyvers, 2002)

Buiten de voorgaande economische verklaringen spelen ook sociale, culturele, historische en psychologische factoren een rol. Niet alle volkeren zouden in dezelfde mate gemotiveerd zijn om zich te ontwikkelen. De belangrijkste stelling die Cuyvers (2002) aanhaalt is dat de cultuur en de sociale systemen in vele ontwikkelingslanden zo zijn opgebouwd dat ze de economische ontwikkeling werkelijk belemmeren of zelfs verhinderen. De westerse managementmethoden worden in vele ontwikkelingslanden niet toegepast omdat de sociale en culturele vereisten ervoor ontbreken. Hiermee hangt ook het verschijnsel van de dualistische economie samen. Men spreekt van een 'achterlijke' inheemse economische sector die in contrast staat met de moderne economische sector waar de westerse managementmethoden worden toegepast. Hierdoor zullen de mogelijkheden op ontwikkeling in vele landen slechts gering zijn.

Cuyvers (2002) bekritiseert ook de bewering dat de behoeften van de bevolking in ontwikkelingslanden erg beperkt zouden zijn. De bevolking zou dus niet weten waaraan men het verhoogde inkomen zou moeten spenderen. Dit is meestal het geval in situaties waarin de mensen geen vooruitzichten hebben hun lot te verbeteren door het leveren van grote inspanningen. Een goed voorbeeld is dat van het conservatisme van vele boeren in ontwikkelingslanden. Ze hebben een wantrouwen ten aanzien van nieuwe technologieën omdat ze het rationeler vinden de risico's te minimaliseren dan de potentiële winst te maximaliseren.

Omdat het moeilijk is om eenduidig de factoren op te sommen die aan de basis liggen van onderontwikkeling werden er door tal van economen analyseschema's ontwikkeld die de verschillende benaderingswijzen integreren.

Het voortbestaan van economische onderontwikkeling heeft te maken met de grote complexiteit van de sociaal-economische mechanismen in onze samenleving. De structurele benadeling van een groot deel van de wereldbevolking is het resultaat van inefficiëntie, zowel op het vlak van de lokale overheden als op het vlak van de internationale organisaties als op individueel vlak.

10 WTO en ontwikkelingslanden

Zoals ik al eerder heb aangegeven staat de WTO bloot aan hevige kritiek. Velen zien de WTO als een organisatie die door het centraal stellen van handelsliberalisering heel wat neveneffecten teweegbrengt. Er kan een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen de effecten op geïndustrialiseerde landen en die op ontwikkelingslanden. In de geïndustrialiseerde landen worden deze vooral gezien als sociale effecten en bestaat de impact van de WTO-regels vooral op het vermogen van overheden om andere dan zuiver economische doelstellingen te realiseren. Het gaat hier dan vooral om milieubescherming of het vrijwaren van eigen culturele waarden en verschillen. (Kerremans, 2005)

Anderzijds wordt de WTO door de ontwikkelingslanden gezien als een institutie die de ongelijkheden in de wereldhandel eerder bestendigt dan verkleint. Ze zien handelsliberalisering slechts als een deel van het verhaal. (Kerremans, 2005)

Ik zal in de volgende pagina's de belangrijkste onderwerpen aan bod laten komen waarin de WTO soms tekort komt alsook enkele uitdagingen die naar voren geschoven worden om de WTO efficiënter te laten handelen.

10.1 Geen gebruik van handelsvoordelen

Heel wat ontwikkelingslanden beschikken volgens Stiglitz (2004) niet over het vermogen om gebruik te kunnen maken van de handelsvoordelen die de WTO voor hen eventueel zou opleveren. TRIP's, regels betreffende de sanitaire maatregelen en regels inzake de technische handelsbelemmeringen horen hier bij. Bovendien beschikken ontwikkelingslanden evenmin over het vermogen om volwaardig aan het

besluitvormingsproces binnen de WTO deel te nemen. Verschillende van deze ontwikkelingslanden kunnen zich de mobilisatie gewoonweg niet veroorloven. Ook kan vastgesteld worden dat handelsliberalisering binnen de WTO een relatief begrip is. Door het intensieve gebruik van de zogenaamde 'trade remedies' blijft er weinig plaats over voor het doorvoeren van een efficiënte handelsliberalisering binnen de WTO.

Er zit volgens mij zeker een grond van waarheid in al deze kritieken maar ik ben toch van oordeel dat er met de nodige voorzichtigheid moet worden omgesprongen alvorens iemand te beschuldigen. Er is vooral een groot onderling verschil tussen de ontwikkelingslanden zelf.

10.2 Self-designation

Zo spreekt Kerremans (2004) over het verschijnsel van de 'self-designation' dat binnen de WTO wordt toegepast. Dit betekent dat of een land bestempeld wordt als ontwikkelingsland afhangt van een onderhandelingsronde van dat land en de overige leden van de WTO. Wat het effect hiervan is op de hele groep van ontwikkelingslanden is niet echt duidelijk. Aan de ene kant zal de groep sterker staan in de onderhandelingen over een gedifferentieerde aanpak van de ontwikkelingslanden in de WTO. Langs de andere kant hindert dit juist een gedifferentieerde behandeling omdat er vanuit de geïndustrialiseerde wereld meer weerstand bestaat tegen voordelen voor exportlanden.

10.3 Speciale of differentiële behandeling (SDT)

Er moet zeker aan het voorgaande probleem worden tegemoetgekomen door een aparte behandeling voor de armste ontwikkelingslanden of 'least developed countries'. Dit gebeurt via het zogeheten Special Differential Treatment (SDT). Hierdoor krijgen ze

een gunstige behandeling, lagere tarieven en een betere toegang tot de wereldmarkt. In dat geval zal de WTO zich dus aansluiten bij de beslissingen van de UNCTAD in haar aanpak van de problematiek van de armste ontwikkelingslanden.

Kerr (2005) is tegen deze differentiële behandeling van sommige ontwikkelingslanden. Zo stelt hij dat wanneer ontwikkelingslanden door deze speciale behandeling hun economie meer kunnen beschermen dit contraproductief zal zijn. Isolatie van externe economieën staat economische ontwikkeling duidelijk in de weg. Zo zullen de lokale instelling geen druk ervaren om te moderniseren. De instituties moeten nu eenmaal hervormd worden in ontwikkelingslanden en een protectionistisch binnenlands beleid helpt hier niet bij. Belangrijke krachten uit de industrielanden die nodig zijn om tot een hervorming te komen, zullen hun impact niet kennen. Institutionele hervorming is nu eenmaal een sleutelfactor voor economische ontwikkeling en een differentieel beleid heeft dus volgens hem geen enkele baat.

Anderzijds is hij toch van oordeel dat een differentiële aanpak nodig is maar dit dan enkel om de ontwikkelingslanden aan de onderhandelingstafel te krijgen. Het is een feit dat ontwikkelingslanden moeilijkheden ondervinden doordat hun arbeidskrachten minder opgeleid zijn en daardoor moeilijk kunnen verplaatst worden binnen industrieën. Hij is voorstander van het geven van concessies aan ontwikkelingslanden zodat deze een langere overgangperiode kunnen doorkomen. Ook tijdelijke handelsbarrières kennen volgens Kerr (2005) succes.

Deze vaststellingen hebben voor de WTO de deur geopend voor het goedkeuren van vormen van protectie bij ontwikkelingslanden maar een differentiële behandeling wordt nog steeds gezien als een 'necessary evil'. (Kwa, 1998)

Ook volgens Das (2005) hebben niet alle armste ontwikkelingslanden baten bij dit systeem. Hij beweert dat enkel de meer ontwikkelde ontwikkelingslanden voordeel

kunnen halen uit de differentiële behandeling omdat ze in staat zijn om goederen te exporteren en omdat ze tegemoetkomen aan de administratieve verplichtingen opgelegd door de WTO.

10.4 Dracula Principe

Salvatore (2004) verwijst naar het Dracula Principe van Bhagwati. Volgens hem gaat de WTO zeer efficiënt te werk wat betreft het 'Dracula Principe'. Dit betekent dat problemen verdwijnen eens ze in de kijker komen. Door de grote transparantie kan de binnenlandse druk van protectie worden verlaagd zodat er plaats kan gemaakt worden voor internationale overeenkomsten.

10.5 Verlies aan lokale controle

Als men een economie opent voor buitenlandse competitie gaat dit steeds gepaard met de nodige overnames van bedrijven in het ontwikkelingsland. Als nu deze buitenlands bedrijven het genoodzaakt vinden om de instellingen te hervormen om zo een hogere return te behalen dan zullen ze dat ook doen. Door de anti-globalisten wordt dit verlies aan lokale controle vaak bekritiseerd en uiten ze hun verwijten aan de WTO. Gaisford et al (2003) is van oordeel dat dit toch nog niet zo negatieve gevolgen heeft. Hij vindt dat dit een les moet zijn voor de andere binnenlandse bedrijven zodat deze zelf hun instellingen gaan aanpassen alvorens dreigende overnames vanuit het buitenland zich voordoen. Het tijdelijke verlies van lokale controle is een zeer krachtig signaal voor de andere binnenlandse bedrijven.

10.6 WTO is member-driven

De WTO is een 'member-driven' organisatie die universaliteit nastreeft in zijn lidmaatschap. Het optimaliseren van de economische vooruitgang door wereldwijde handelsliberalisering kan immers enkel maar worden bereikt indien zoveel mogelijk landen zich aansluiten bij de WTO en deze landen dan ook nog eens tegelijk participeren tijdens de besluitvorming. Dit laatste met het eerste verzoenen is verre van evident. Uit onderzoek is gebleken dat van de 100 ontwikkelingslanden er meer dan de helft niet effectief deelnemen. Het probleem is dat de toegang in de praktijk meestal beperkt wordt tot de meest belanghebbenden of tot enkele landen uit de groep van de meest belanghebbenden. Dit fenomeen staan bekend als de 'green room meetings'. De kritiek van de ontwikkelingslanden en de niet-gouvernementele organisaties op de green room meetings was dat dit systeem een belangrijk deel van de ontwikkelingslanden systematisch had uitgesloten. De enige uitweg die ontwikkelingslanden zien voor het oplossen van het participatieprobleem lijkt de vorming van coalities van landen te zijn waarbij elke coalitie door één of enkele landen in de informele onderhandelingen van de WTO betrokken wordt. Denk maar aan de vorming van groepen zoals de G90, G23, G20 enz... De hoofdkritiek van de ontwikkelingslanden op de WTO is dan ook dat de WTO op papier een goedwerkend systeem is maar in praktijk nog te zeer een 'rich men's club'. (Kwa, 1998)

Ondanks dit participatieprobleem kan echter niet gesteld worden dat de WTO de ontwikkelingslanden zomaar negeert. Er zijn binnen de grote groep ontwikkelingslanden echter wel landen die bij alle overleg binnen de WTO betrokken zijn. Ze beschikken over het technische vermogen om ook een rol te kunnen spelen en ze hebben dit in het verleden al bewezen. Voorbeelden zijn landen als Brazilië, India, Argentinië, Zuid-Afrika en recentelijk de volksrepubliek China.

10.7 Inefficiënte Doha Ronde?

Verdere kritiek van ontwikkelingslanden en niet gouvernementele organisaties is er ook op de Doha Ronde. Ze zijn van mening dat het helemaal niet gaat om een ontwikkelingsronde maar toch worden de belangen van ontwikkelingslanden op de voorgrond geplaatst tijdens deze ronde die nog steeds niet tot een einde is gekomen.

Tijdens de Doha Ministerial Declaration in 2001 werd door de WTO de volgende kerngedachte naar voren geschoven: *International trade can play a major role in the promotion of economic development and the alleviation of poverty. We recognize the need for all our peoples to benefit from increased opportunities and welfare that the multilateral trading system generates. The majority of WTO members are developing countries. We seek to place their needs and interests at the heart of the Work Programme adopted in this Declaration. ... [W]e shall continue to make positive efforts designed to ensure that developing countries, and especially the least-developed among them, secure a share in the growth of world trade commensurate with the needs of economic development.* (WTO, 2001)

Volgens Das (2005) is de WTO geen echte ontwikkelingsinstelling. De twee belangrijkste functies die de WTO uitoefent zijn volgens hem (1) een onderhandelingsfunctie en (2) een functie waarbij er gestreefd wordt naar de ontwikkeling van een handelssysteem dat gebaseerd is op bepaalde regels.

Stiglitz en Charlton (2005) hebben vier principes ontworpen om na te gaan of beslissingen die tijdens de Doha Ronde worden genomen bevorderend werken voor de economische ontwikkeling. (1) de toekomstige impact van een beslissing op de economische ontwikkeling moet objectief geanalyseerd worden. Als er een mogelijkheid is dat de beslissing negatieve gevolgen kan hebben dan hoort ze niet thuis in de Doha

Development Agenda, (2) overeenkomsten moeten eerlijk verlopen, (3) de betrokken partijen moeten op een eerlijke manier op de hoogte worden gebracht en (4) de verdragen moeten betrekking hebben op gebieden die openstaan voor handel en ontwikkeling.

Ook werd er tijdens de Doha Development Agenda weer de aandacht gevestigd op de differentiële behandeling van sommige ontwikkelingslanden. Men gaat ervan uit dat dit steeds moet geïntegreerd worden in WTO-onderhandelingen. Een belangrijke doelstelling uit de Doha Development Agenda is dan ook: *“... we shall continue to make positive efforts designed to ensure that developing countries, and especially the least-developed among them, secure a share in the growth of world trade commensurate with the needs of their economic development. In this context, enhanced market access, balanced rules, and welltargeted, sustainably financed technical assistance and capacity-building programmes have important roles to play”* (WTO, 2001).

Ook zijn er problemen met kleine ontwikkelingslanden in de Doha Ronde. Hun handelsvolume is vaak te klein en hierdoor hebben ze weinig te bieden voor hun handelspartners. (Das, 2005)

Een belangrijke doelstelling die de Doha Development Agenda tracht te verwezenlijken is de inkomensarmoede in ontwikkelingslanden te halveren. Absolute armoede in de wereld kent immers een stijgende trend. Er wordt uitgegaan van het feit dat er een direct verband is tussen armoedeverlichting en hervorming van de sociale sector. Dit is niet het geval bij armoedeverlichting en internationale handel. Toch moet men in het achterhoofd nemen dat vanuit de economische theorie het zo is dat handel een gunstig effect zal hebben op armoede daar het leidt tot een groter BNP en een inkomen per capita. Handelsliberalisatie en handelsexpansie hebben beiden zowel een statische als dynamische impact op de economie. Zo worden er optimale condities voor snelle economische groei gecreëerd en is er sprake van een betere ‘resource allocation’ in de

binnenlandse economie. Volgens Das (2005) moet men er wel aan denken dat snelle economische groei belangrijk is maar toch niet voldoende om armoedeverlichting te bereiken. Een verbetering van de inkomensgelijkheid in de economie van ontwikkelingslanden kan niet gegarandeerd worden door enkel snelle economische groei.

Als men het Stolper-Samuelson theorema volgt dan kan dit zinvolle informatie bieden om van handelsliberalisatie te gaan naar armoedeverlichting. Op middellange en lange termijn zal een stijging van de opbrengsten uit arbeid en kapitaal in één sector er immers leiden toe leiden dat er meer bronnen worden aangetrokken naar die sector. Als deze sector van de economie relatief arbeidsintensief is dan zal een stijging in de prijzen van de output van deze sector de lonen doen stijgen. Dit zal een baat zijn voor alle loonverdieners, zowel de geschoolde als ongeschoolde. Deze baat hoort thuis bij de lange termijneffecten van handelsliberalisatie. (Salvatore, 2004)

10.8 Toegang tot het multilaterale handelssysteem

Vele ontwikkelingslanden zijn nog steeds geen lid van het multilaterale handelssysteem (MTS) van de WTO en de toegang verloopt zeer moeizaam. Dit gebrek aan participatie kent belangrijke gevolgen voor nationale en globale beleidsvorming met het oog op internationale handel. Volgens Delelegn (2005) moet men het toegangsprobleem bekijken vanuit een lange termijn handelsperspectief en dient men rekening te houden met de belangstelling voor ontwikkeling van de toetredende landen. Elke inspanning die geleverd wordt moet volgens hem gedaan worden met het oog op effectieve participatie zodat landen-leden hun handel en economie kunnen afstemmen op het multilaterale handelssysteem.

De belangrijkste toegangsproblemen ontstaan door structurele, technische en institutionele zwakheid maar ook door de groeiende complexiteit van het handelssysteem. Het hoofdargument van Delelegn (2005) is dat toegang tot de WTO gunstig zal zijn voor ontwikkelingslanden, zelfs de armste ontwikkelingslanden, als ze toegelaten worden tot het multilaterale handelssysteem en er rekening wordt gehouden met de diversiteit van de potentiële landen-leden. Een gebrek aan lidmaatschap en participatie zal enkel leiden tot verdere marginalisatie van deze landen ten opzichte van de MTS en de globale economie. Ook beweert Delelegn (2005) dat een ruime toelatingstermijn vereist is om de potentiële kandidaten de nodige informatie en voorbereiding te bieden.

Landen die lid zijn van de WTO en deelnemen aan het beslissingsproces zouden zich volgens Delelegn (2005) de volgende vragen moeten stellen:

- Waarom overweegt een land om lid te worden van de WTO?
- Wat is de impact van specifieke WTO-overeenkomsten voor toetredende landen?
- Is de kosten-batenanalyse (KBA) voordelig voor toetredende landen?
- Wat zijn de implicaties wanneer men toetreedt?
- Hoe kan men het toegangsbeleid het beste afstemmen (fine tuning) op het beleid van het betrokken ontwikkelingsland?

10.9 Integratie en export, een mythe?

Volgens Bullard (2005) zijn de fundamentele van de WTO fout. Openheid, integratie en markttoegang worden vaak niet bereikt. Zo heeft Afrika bijvoorbeeld haar economie opengesteld tijdens de Uruguay Ronde en kende een globaal handelsaandeel van zes procent. Nu is dit gedaald tot een magere twee procent. Een regime van open investeringen door de WTO heeft dus niet geleid tot een stijging van het aandeel. Aziatische landen zoals Korea, Taiwan en Singapore reguleerden hun openheid ten opzichte van de wereld en hier kende men een stijging van het globaal handelsaandeel.

Bullard verwijst graag naar de woorden van Harvard econoom Dani Rodrik: *“The globalisers have it exactly backwards. Integration is the result, not the cause of economic and social development.”*

Ook het handelsregime met betrekking tot de export kent niet de gewenste positieve gevolgen. Er zijn vele ontwikkelingslanden die een stijgende exportbeweging kenden maar dit leidde niet tot stijgingen in de tewerkstelling noch in de inkomens. UNCTAD geeft in haar rapport over least developed countries in 2004 de volgende commentaar: *“Making sense of a system in which many developing countries are vigorously expanding their foreign trade but are not rewarded by a comparable rise in income requires some hard thinking.”* Uitbreiding van de export heeft slechts in drie landen geleid tot een toename van het inkomen per capita. Deze landen waren Bangladesh, Guinea en Uganda. De overige ontwikkelingslanden die dit beleid toepasten kenden een duidelijke terugval. Het is belangrijk dat men eerst de kwaliteit van de handel gaat onderzoeken alvorens zich bezig te houden van de kwantiteit.

10.10 Vernietiging van de landbouwsector in ontwikkelingslanden

De landbouwsector in de meeste ontwikkelingslanden biedt tewerkstelling aan ongeveer zeventig procent van de arbeidskrachten en de lokale productie in deze landen wordt afgestemd op de toegang van de bevolking tot voedsel en andere levensmiddelen. Volgens Chanyapate (2005) leidt het handelsregime van de WTO in combinatie met het beleid van de Wereldbank en het IMF tot een vernietiging van de landbouw in de ontwikkelingslanden. Volgens hem komt dit enkel de VS en de EU ten goede zodat ze kunnen doorgaan met hun grensbescherming in de vorm van douanerechten, belemmeringen van niet-tarifaire aard en het verlenen van subsidies aan producenten.

Een andere sterke tekortkoming van de 'Agreement on Agriculture' van de WTO is het stilzwijgen van de manipulatie van wereldprijzen door de 'market power' van de industrielanden. Van 1997 tot 2001 is zo de gecombineerde prijsindex van alle goederen gedaald met 53 procent. UNCTAD concludeert dus dat de 'commodity trap' is uitgegroeid tot een 'poverty trap'.

10.11 Intellectual property rights

Das (2005) wijst erop dat de regels die de WTO volgt met betrekking op de bescherming van intellectuele eigendomsrechten in ontwikkelingslanden dezelfde zijn als die worden toegepast in de industrielanden. Ontwikkelingslanden zijn verplicht zich aan te passen aan deze regels en de industrielanden hoeven dit niet meer te doen. Er ontstaat een status quo in de industrielanden.

De TRIPS overeenkomst (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) van de WTO heeft volgens Bullard (2005) weinig te doen met handel. De patenthouder kan immers zijn monopoliekracht blijven uitoefenen op potentiële klanten. De TRIPS-overeenkomst is tot stand gekomen door veel lobbying door de farmaceutische- en informatiesector in de geïndustrialiseerde landen. Er ontstond een grote kloof tussen diegenen die over kennis beschikten en diegenen die dit niet deden. Hoewel de hoofddoelstelling van de TRIPS was dat er een mooie balans moest zijn tussen het uitvindersrecht en het publieke belang, kwam dit niet tot uiting door de 20-jarige patenten. Hierdoor kwam alle macht weer terecht bij de patenthouders.

Wat volgens Chanyapate (2005) zeer belangrijk is, is dat er geen technologietransfer heeft plaatsgevonden, ook al hebben de multinationals hun productie uitgebreid tot de ontwikkelingslanden. De knowhow en technologie wordt binnen de ondernemingen gehouden. Hierdoor wordt export vaak als een 'enclave' gezien met weinig of geen verbanden met de binnenlandse industrie van de ontwikkelingslanden.

10.12 Dispute Settlement System

De Zutter (2004) is van mening dat WTO-landen vaak over hetzelfde spreken hoewel ze toch iets anders bedoelen. Bij het hervormen van de wereldhandel botsen de belangen van de westerse wereld met die van de ontwikkelingslanden. *“Het is inderdaad een mythe dat er een gemeenschappelijk ideologisch kader is over hoe de wereldhandel georganiseerd moet worden. Iedereen bekijkt de WTO vanuit een andere hoek. Het is belangrijk om je daarvan bewust te zijn. De gesprekspartners spreken over hetzelfde, maar denken daarbij aan iets heel anders.”* Door de geschillenbemiddeling van de WTO (Dispute Settlement System) is het weliswaar mogelijk geworden dat een ontwikkelingsland de VS laat veroordelen, maar als zo'n land sancties neemt tegen de VS, zal daar in Washington niemand wakker van liggen. Ze is van oordeel dat de WTO zegt voor ontwikkeling te zijn maar de belangen van het Westen veel beter beschermd dan die van het Zuiden. Er is volgens haar ook een ideologisch probleem. De WTO streeft eerder naar 'managed trade' dan naar 'free trade'. Men wil de handelsbelemmeringen eerder harmoniseren dan afschaffen. Dit speelt alleszins in het voordeel van de industrielanden daar ontwikkelingslanden niet beschikken over goed uitgebouwde administratieve diensten om die regels te doen naleven.

Hoekman et al (2002) wijst er ook op dat het WTO Dispute Settlement System adequater te werk zou moeten gaan. Het GATT Dispute Settlement System was gebaseerd op consensus en het duurde te lang vooraleer er aandacht werd geschonken aan de klachten. Dit systeem werd hervormd door de WTO maar vele negatieve karaktereigenschappen zoals de hoge bureaucratie bleven bestaan.

Wat wel gezegd moet worden is dat ontwikkelingslanden langzamerhand meer weerwerk beginnen te bieden. Ze hebben ervoor gezorgd dat er tijdens bijeenkomsten in bijvoorbeeld Seattle en Cancún geen overeenstemming werd bereikt, omdat ze het

niet eens waren met de voorstellen. Ook in Hong Kong werd er in december 2005 sterk samengewerkt maar toch in mindere mate dan op de vorige ministeriële conferenties. De armere landen waren op deze laatste WTO-top minder verbonden wat leidde tot een eerder zwakke en ongebalanceerde handelsovereenkomst. De grote kritiek op deze laatste ontwikkelingsronde is dat de baten als rijk ontwikkelingsland veel hoger zouden liggen dan die bij het arme ontwikkelingsland.

Door samen te werken zetten de ontwikkelingslanden hun ideologische standpunt kracht bij dat de industrielanden unilaterale toegevingen moeten doen, omdat veel regels niet in overeenstemming zijn met de principes van de WTO. De Zutter (2004) wijst er echter op dat er ook gevaar schuilt in deze assertiviteit van de ontwikkelingslanden. Als ze regelmatig de totstandkoming van een akkoord verhinderen, zouden de westerse landen wel eens een ander forum kunnen kiezen.

Ook Brewer (1999) is van oordeel dat het Dispute Settlement System eerder negatieve gevolgen teweegbrengt. Ook al is dit systeem minder politiek van aard toch zal men als ontwikkelingsland wanneer men gebruik maakt van het Dispute Settlement System kunnen rekenen op hevige kritiek van de industrielanden, soms gevolgd door informele handelsembargo's.

Gabilondo (2001) geeft twee verklaringen waarom er toch nog zo weinig gebruik wordt gemaakt van het Dispute Settlement System van de WTO. Enerzijds is het voor ontwikkelingslanden van belang dat men de nieuwe regels kan internaliseren in hun huidige beleid. Dit verloopt vaak moeilijk door de complexe diversiteit van de betrokken landen. Anderzijds is er een tekort aan human resources en administratieve structuren die moeten instaan voor het opsporen van tekortkomingen van de WTO.

10.13 Niet toepassen van de algemene beleidsrecepten

Volgens Rodrik (1999) heeft geen enkel ontwikkelingsland zich ontwikkeld met de politiek van 'vrijhandel' zoals de WTO nu propageert, maar elk industrieland heeft gebruik gemaakt van protectionistische maatregelen, importtarieven en exportsubsidies, het plannen van investeringen, en overheidssteun voor research en ontwikkeling om binnenlandse opkomende industrieën ('infant industries') te verdedigen tegen buitenlandse concurrenten. Algemene beleidsrecepten om tot ontwikkeling te komen, die voor alle tijden en alle landen gelden, blijken dus niet te bestaan. De vergelijkingen die nog wel eens gemaakt worden tussen industriële handelstarieven in ontwikkelde en ontwikkelingslanden noemt Chang (2003) daarom ook 'hoogst misleidend'. Vanwege het grote verschil in productiviteit tussen ontwikkelde en ontwikkelingslanden zijn zelfs de relatief hoge niveaus van protectionisme die tot de jaren 1980 in de ontwikkelingslanden overheersten niet excessief vergeleken met het historische peil van de nu ontwikkelde landen. En met de lagere protectionistische niveaus die de ontwikkelingslanden door twee decennia extensieve handelsliberalisering nu hebben, zijn zij feitelijk minder protectionistisch dan de ontwikkelde landen tijdens hun toenmalige ontwikkeling. Hij pleit ervoor het huidige ontwikkelingsbeleid flink om te gooien en hierbij moet de WTO helpen. Het 'slechte beleid' waarmee ontwikkelde landen zich in het verleden zo effectief hebben ontwikkeld, moet ook aan de huidige ontwikkelingslanden worden toegestaan. De multilaterale handelsovereenkomsten en regels van de WTO moeten zo herschreven worden dat ontwikkelingslanden die dat willen, kunnen kiezen voor het actieve gebruik van instrumenten zoals tarieven en subsidies om zich af te schermen. Dit alles moet gebeuren om de binnenlandse economische ontwikkeling te stimuleren.

10.14 Eén front tegen de industrielanden?

Chang (2003) stelt zich de volgende vraag: “Wat nu als de ontwikkelingslanden, die per slot van rekening de meerderheid zijn in de WTO, de handen ineen slaan en alle besluiten blokkeren tot de WTO verklaart handelsbeperkende tarieven en regels toe te zullen staan aan ontwikkelingslanden?” Volgens hem zijn er dan twee uitkomsten mogelijk. Als ontwikkelingslanden hun zin krijgen, verliezen de Verenigde Staten en haar bondgenoten alle interesse in de WTO, omdat dit tegen hun belangen ingaat. Maar als de ontwikkelingslanden dat gevecht verliezen, zullen zij breken met de WTO, die blijkbaar geen andere agenda toelaat dan die van de rijke landen. Daarom ziet het er somber uit voor de WTO.

10.15 Vervolledigen van de Uruguay Ronde

Ook Cuyvers et al (2002) beschrijft enkele toekomstige uitdagingen voor de WTO. Er moet volgens hem grote aandacht worden geschonken aan vraagstukken die tijdens de Uruguay Ronde niet of slechts gedeeltelijk werden opgelost. Zo moet men nagaan in welke mate het geoorloofd is handelspolitieke maatregelen te nemen in verband met de milieunormen. Ook heeft hij het over de sociale clausules in handelsovereenkomsten die bijvoorbeeld een verbod heffen op kinderarbeid, concurrentievervalsing en andere oneerlijke handelspraktijken. Het is ook zo dat alle landen een verschillend mededingingsbeleid hanteren en dat men hieromtrent tot een overeenstemming zou moeten komen. Zo houdt de WTO zich reeds bezig met een aantal kwesties die behoren tot deze mededingingsproblematiek zoals het GATS- en het TRIPS-akkoord.

Krueger (1996) merkt op dat er meer aandacht moet worden besteed aan handelsovereenkomsten binnen de verschillende sectoren wil men efficiënt te werk gaan. Ook merkt ze op dat men handelsovereenkomsten best kan linken aan andere

internationale overeenkomsten. Er moeten nieuwe antidumping wetgevingen worden opgesteld want volgens haar werden deze niet voldoende ontwikkeld na de Uruguay Ronde.

10.16 Toegang tot de Government Procurement Agreement (GPA)

Veel ontwikkelingslanden hebben een eerder afkerende houding wat betreft de toegang tot de GPA. Wanneer een land overweegt om al dan niet lid te worden maakt het meestal een kosten-batenanalyse. Men gaat dan na of de baten door export en het openstellen van de markt opwegen tegen de grote administratieve en economische kost van de aanpassingen die er moeten worden gemaakt om conform te zijn met de GPA.

Rege (2001) onderscheidt vier argumenten die volgens hem aan de oorsprong liggen van de twijfelende houding van de ontwikkelingslanden met betrekking tot de toegang tot de GPA. Ten eerste zijn er de verwaarloosbare baten van het lidmaatschap. De baten door export zijn slechts marginaal en wegen vaak niet op tegen de hoge hervormingskosten. Ten tweede is het lidmaatschap niet nodig voor de ontwikkeling van de regionale handel. Vaak zullen de ontwikkelingslanden wat betreft procurement toch enkel handelen met hun buurlanden. Dan is de GPA niet echt nodig. Ten derde lijkt het dat eerder de industrielanden baten door het lidmaatschap van de ontwikkelingslanden. De aankopen van de ontwikkelingslanden gaan vaak over goederen die vervaardigd zijn met behulp van dure technologieën. Het zijn dus vooral de industrieën uit het Noorden die hiervan de baten kennen. Tenslotte zijn er beleidshervormingen nodig als men lid wil worden van de GPA en dit verloopt bijzonder stroef.

11 Besluit

Hoewel de WTO geen ontwikkelingsinstelling is, zijn de handelingen die ze stelt toch relevant binnen de economische ontwikkeling en de problematiek van de ontwikkelingslanden. Toch heb ik me in deze eindverhandeling toegespitst op de vele tekortkomingen van de WTO wat betreft de ontwikkelingsproblematiek.

Waar de WTO zeker tekort komt is op het gebied van de toegang voor ontwikkelingslanden tot het multilaterale handelssysteem. De belangrijkste toegangsproblemen ontstaan door structurele, technische en institutionele zwakheid maar ook door de groeiende complexiteit van het handelssysteem. Een gebrek aan lidmaatschap en participatie leidt echter tot verdere marginalisatie van de ontwikkelingslanden. Deze problematiek verdient dus een belangrijke plaats op de ontwikkelingsagenda van de WTO.

Ook het handelsregime met betrekking op de export kent niet de gewenste positieve gevolgen. Er zijn vele ontwikkelingslanden die een stijgende exportbeweging kenden maar dit leidde niet tot stijgingen in de tewerkstelling noch in de inkomens. Het is belangrijk dat men eerst de kwaliteit van de handel gaat onderzoeken alvorens zich bezig te houden van de kwantiteit.

Het beleid van de WTO werkt overigens de vernietiging van de landbouwsector in ontwikkelingslanden in de hand. Douanerechten, belemmeringen van niet-tarifaire aard en het verlenen van subsidies aan producenten zijn enkel gunstig voor de rijke industrielanden en zorgen ook voor een verdere marginalisatie van ontwikkelingslanden.

Ook de regels met betrekking tot het TRIPS-akkoord zijn niet al te efficiënt. Hoewel de hoofddoelstelling van de TRIPS was dat er een mooie balans moest zijn tussen het

uitvindersrecht en het publieke belang, kwam dit niet tot uiting door de 20-jarige patenten. Hierdoor kwam alle macht weer terecht bij de patenthouders.

De bedoeling van het Dispute Settlement System van de WTO is goed, alleen verloopt dit in de realiteit niet altijd zoals gepland. Ontwikkelingslanden aarzelen nog al te vaak bij het indienen van een klacht. Toch zetten de ontwikkelingslanden door samen te werken hun ideologische standpunt kracht bij dat de industrielanden unilaterale toegevingen moeten doen, omdat veel regels niet in overeenstemming zijn met de principes van de WTO.

Wat zeker niet achter zich mag worden gelaten is het feit dat de Doha Ronde nog steeds niet vervolledigd is. De einddata zijn respectievelijk al verschoven van 2005 naar 2006. Men moet zich dan ook toespitsen op deze ontwikkelingsronde en trachten deze tegen het einde van het jaar af te ronden. Bovendien is er nog steeds geen antwoord geboden aan vele vraagstukken uit de Uruguay Ronde.

Wat betreft de Special Differential Treatment moet de WTO erop toezien dat het gevoerde beleid niet te protectionistisch wordt. Dit staat de noodzakelijke hervorming van de instellingen in ontwikkelingslanden in de weg. Ook is het zo dat niet zozeer de armste ontwikkelingslanden baten hebben van dit systeem. Enkel de meer ontwikkelde ontwikkelingslanden kunnen voordeel halen uit de differentiële behandeling omdat ze in staat zijn om goederen te exporteren en omdat ze kunnen tegemoetkomen aan de administratieve verplichtingen opgelegd door de WTO.

Anti-globalisten/anders-globalisten uiten heel wat kritiek op de WTO. Vaak gedragen ze zich wel als overdreven criticasters maar toch moeten we hun kritiek beschouwen met de nodige argwaan.

Als laatste maar daarom zeker niet als minder belangrijk is er de eerder teruggetrokken houding van ontwikkelingslanden wat betreft de toegang tot de Government Procurement Agreement. Het lidmaatschap zou niet de gewenste baten opleveren en bovendien is dit lidmaatschap niet noodzakelijk voor de ontwikkeling van de regionale handel.

Algemeen kunnen we besluiten dat de tekortkomingen van handelsliberalisatie en de exportobsessie maar traag worden opgevolgd door organisaties zoals de WTO, Wereldbank of IMF. Een groot gedeelte van de landen-leden hebben nog steeds te kampen met ernstige armoede. Het gaat hier vooral over ontwikkelingslanden die hun economie hebben opengesteld. Het enige wat de WTO aanbiedt als oplossing is het 'blind vertrouwen' van handelsliberalisatie. Ditzelfde vertrouwen heeft geleid tot stagnatie en disintegratie van de gehele economie in ontwikkelingslanden. Bullard (2005) omschrijft duidelijk wat de WTO eigenlijk doet: "The WTO institutionalizes the subordination of development to corporate free trade." Er is geen kant-en-klare oplossing maar men moet rekening houden met de diversiteit van de landen-leden en hierop een oplossingsstrategie bouwen. Waar Das (2005) ook op wijst is dat de WTO een moeilijk te hervormen instelling is. De politieke en economische belangen achter de agenda lijken vaak te doorslaggevend.

Literatuurlijst

Boeken

- Hoekman, B. et al (2002) *Development, Trade and the WTO, A Handbook*, The World Bank, Washington
- Cuyvers, L. et al (2002) *Internationale Economie*, Garant, Antwerpen – Apeldoorn
- Hoekman, B. (1995) *The Political Economy of the World Trading System, From GATT to WTO*, Oxford University Press, Oxford
- Schokaert, J. (1990) *Ontwikkelingslanden: Wat zijn dat?*, NCOS, Brussel
- Philips, E. (1997) *Fair Trade als ontwikkelingsinstrument voor de Afrikaanse Ontwikkelingslanden*, Limburgs Universitair Centrum, Diepenbeek
- Bhagwati, J. (1988) *Protectionism*, MIT Press, Cambridge
- Krueger, A. (1996) *An Agenda for the WTO*, The University of Chicago Press, Chicago
- Finger, M. (1996) *What Can the WTO DO for Developing Countries?*, The University of Chicago Press, Chicago
- Carbaugh, R.J. (2000) *International Economics, seventh edition*, South-Western College Publishing, Ohio
- Williams, M. (1994) *International Economic Organisations and the Third World*, Harvester Wheatsheaf, Hertfordshire

- De Sitter, K. (1993) *De Wereldbank: Een toepassing in de energiesector van Bangladesh*, Economische Hogeschool Limburg
- Boughton, M. (1995) *Fifty years after Bretton Woods. The future of the IMF and the World Bank*, IMF, Washington DC
- Van Houtven, L. (2002) *Governance of the IMF. Decision Making, Institutional Oversight, Transparency and Accountability*, IMF, Washington DC
- MacBean, A. I. (1986) *Export Instability and Economic Development*, Harvard University Press, Harvard
- De Zutter, E. (2004) *Myths of common ideas in world politics*, Universtaire pers, Gent
- Rodrik, D. (1999) *The New Global Economy and Developing Countries: Making Openness work*, University press, Harvard
- Szirmai, A. (2005) *The Dynamics of Socio-Economic Development. An Introduction*. Cambridge University Press
- Gaisford et al (2003) *Economic Analysis for International Trade Negotiations: The WTO and Agricultural Trade*, Westview Press Inc., U.S.
- Stiglitz en Charlton (2005) *Fair Trade For All: How Trade Can Promote Development*, Oxford University Press
- Michalopoulos, C. (1999) *The Developing Countries in the WTO*, Blackwell Publishers, Oxford
- Nurkse, R. (1970) *Patterns of Trade and Development*, Oxford University Press

- Van Berkum, S. (1998) *Trade and foreign direct investment patterns*, Oxford University Press
- Todaro, M.P. (2005) *Economic Development*, Addison-Wesley, Oxford University Press

Artikels

- Deleegn, M. (2005) *Accession to the World Trade Organisation: Challenges and Prospects for the LDCs*, Estey Centre Journal of International Law and Trade Policy, volume 6:2
- Kerr, W.A. (2005) *Special and Differential Treatment: A Mechanisme to Promote Development?* Estey Centre Journal of International Law and Trade Policy, volume 6:2
- Dass, D.K. (2005) *The Doha Round of Multilateral Trade Negotiations and the Developing Countries*. Estey Centre Journal of International Law and Trade Policy, volume 6:2
- Bullard, N. (2005) *Ten Years of the WTO: Subordinating Development to Free Trade*. IPG volume 2:2005
- Chanyapate, C. (2005) *Ten Years of the WTO: Subordinating Development to Free Trade*. IPG volume 2:2005
- Kwa, A. (1998) *Focus on the Global South*, WTO and Developing Countries, volume 3:37
- Brewer, L (1999) *WTO Disputes and Developing Countries*, Journal of World Trade, volume 33:5

- Gabilondo, J.L.P. (2001) *Developing Countries in the WTO Dispute Settlement Procedures: Improving their Participation*, Journal of World Trade, volume 35:4
- Rege, V. (2001) *Transparency in Government Procurement: Issues of Concern and Interest to Developing Countries*, Journal of World Trade, volume 35:4
- Chang, A. (2003) *Le Monde Diplomatique*, pp. 21-24
- Haberler, G. (1964) *Comparative advantage, agricultural protection and international Trade*, International Journal Of Agrarian Affairs, pp. 130-149
- Lucas, R.E. (1988) *On the Mechanics of Economic Development*, Journal of Monetary Economics, pp. 3-42
- Romer, P.M. (1986) *Increasing Returns and Long- Run Growth*, Journal of Political Economy, pp. 1002-1037
- Chadha, R et al (2000) *Developing Countries and the Next Round of WTO Negotiations*, World Bank, pp. 431-436
- Michalopoulos, C. (1999) *The Developing Countries in the WTO*, WTO, pp. 117-142
- Rege, V. (2001) *Transparency in Government Procurement*, Journal of World Trade, pp.489-515

Websites

- www.wto.org
- www.unctad.org
- www.imf.org

- www.dfat.gov.au
- www.wikipedia.com
- www.esteyjournal.com
- www.worldbank.com
- www.choike.org
- www.fesportal/fes.de
- www.icftu.org
- www.foe.co.uk
- www.twinside.org
- www.igd.org.za
- www.actionaid.org.uk
- www.focusweb.org
- www.globalexchange.com
- www.iisd.org
- www.ictsd.org
- www.gats.nl
- www.foe.org
- www.novib.nl
- www.wdm.org.uk
- www.un.org

(alle websites werden geraadpleegd vanaf juli 2005 tot april 2006)

Lijst met afkortingen

WTO: World Trade Organisation

UNCTAD: United Nations Conference on Trade and Development

BNP: Bruto Nationaal Product

H-O-S-model: Heckscher-Ohlin-Samuelson model

WOII: Wereldoorlog II

GATT: General Agreement on Tarrifs and Trade

IMF: Internationaal Monetair Fonds

ITO: Internationale Handelsorganisatie

DSB: Dispute Settlement Body

IBRD: International Bank for Reconstruction and Development

UN: United Nations

DC: District of Colombia

IDA: De Internationale Ontwikkelingsvereniging

IFC: Internationale Financieringscorporatie

MIGA: Multilaterale Investeringsgarantie-instelling

ICSID: International Centre for Settlement of Investment Disputes

ITC: International Trade Centre

EU: Europese Unie

VS: Verenigde Staten

TRIPS: Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights

SDT: Special Differential Treatment

MTS: Multilaterale handelssysteem

KBA: Kosten-batenanalyse

DSS: Dispute Settlement System

GATS: General Agreement on Trade in Services

GPA: Government Procurement Agreement

Auteursrechterlijke overeenkomst

Opdat de Universiteit Hasselt uw eindverhandeling wereldwijd kan reproduceren, vertalen en distribueren is uw akkoord voor deze overeenkomst noodzakelijk. Gelieve de tijd te nemen om deze overeenkomst door te nemen en uw akkoord te verlenen.

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Ontwikkelingslanden en het WTO

Richting: **Licentiaat in de toegepaste economische wetenschappen**

Jaar: **2006**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt houdt in dat ik/wij als auteur de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij kan reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

U bevestigt dat de eindverhandeling uw origineel werk is, en dat u het recht heeft om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. U verklaart tevens dat de eindverhandeling, naar uw weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

U verklaart tevens dat u voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen hebt verkregen zodat u deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal u als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze licentie

Ik ga akkoord,

Tom DE MAEYER

Datum: